

LIETUVIŲ ŽINIOS

taujas ta-
tuo nesuti-
os delega-
gu padary-
oje daly-
rybos na-
s kraštai,
i su tuo
neninio kon-
ius, nelis-
sa, Holo-
tyti kai-
pritari-

1945 m. spalio 13 d.

Nr. 4

M Ū S Ų T A U T I N Ė I R K U L T Ū R I N Ė R E P R E Z E N T A C I J A

Negalėdami šiuo tarpu viešai deklaruoti savo politinių siekimų, mes betgi galime laisvai ir plačiai save, kaip lietuvius, tautiškai ir kultūriškai pareikšti ir reprezentuoti. Tatai šiuo metu visų mūsų didžioji pareiga, kurią tinkamai atlikdami, daug kuo galime palengvinti, o, gal būt, net ir pagreitinti savo vargingą kelionę į laisvą ir nepriklausomą Lietuvą. Savo tautinei ir kultūrinei reprezentacijai mes pajėgų turime pakankamai, bereikia tik jas tinkamai ir kūrybiškai panaudoti.

Viena iš pačių didžiausių ir išpūdingiausių mūsų tautinės ir kultūrinės reprezentacijos priemonių yra menas, ar tikriau pasakius mūsų meniškai pasirodymai. Menas yra tautos sielos ir jos gyvybės reiškęjas. Tatai mums vaizdiškai liudija ir garsioji mūsų tautos praeitis ir šių dienų jos skaudusis likimas. Praeityje mūsų tauta buvo sukūrusi didelę ir galingą valstybę, pagarsėjo žymiais karo žygiais, plačių žemių užkariavimais. Visa tai dėl tam tikrų geopolitinių ir kitokių priežasčių dingio, ir šiandieną visa tai mes beprisimename kaip gražų ir žavingą sapną. Mūsų tauta skaudaus likimo buvo pasmerkta žūti, ir vis dėl to ji nežuvo, ji išliko gyva, ir tai daugiausia dėl to, kad joje nebuvo užblėsusi meninės kūrybos kibirkštėlė. Pačiomis sunkiausiomis, juodžiausio vargo dienomis skambėjo lietuviškos dainos, pakėlėse rymojo susimąstę rūpintojėliai, gūdžiais rudens vakarais buvo porinamos pasakos, tautos išmintis sroveno priežodžiais, patarlėmis, tautos sąmojus reiškęsi mįslėmis. Tautos dvasia buvo gyva ir ji plačiai ir turiningai reiškęsi įvairiausiais meno kūriniais. Į kiekvieną daiktą, kuris išeidavo iš darbščių lietuvių rankų, jis stengėsi įlieti bent dalelę savo nemarės sielos, kad ji palaikytų nenutrūkstamą gyvenančių kartu ryšį su buvusiomis ir būsiančiomis kartomis.

Devynioliktojo amžiaus antroje pusėje stipriau pradėjus reikštis mūsų tautiniam atgijimui, menas buvo vienas iš pačių gajausių ir galingiausių jo veiksmių. Tuomet menas pradėjo įgyti daug platesnės ir didesnės reikšmės. Jei anksčiau mūsų turiningasis liaudies menas buvo daugiausia tiri tautinės gyvybės apraiška, tai jau XIX a. antroje pusėje menas, daugiausia poezija bei daina, pradeda reikšti ir mūsų atgyjančios tautos siekimus. Jis čia "Aušros" spinduliais, čia vėl "Varpo" garsais, čia vėl įvairių įvairiausiomis kitomis priemonėmis žadino ir telkė mūsų tautą prie bendrojo darbo, guodė ją skausmuose, drąsino nepasisekimuose. Menas tapo mūsų gyvenimo keliarodis. Teisybė, jis tuomet nesukūrė didelių vertybių, bet jis buvo kasdienio gyvenimo būtinasis reiškinys, teikias mums vieningos kūrybingos nuotaikos.

kru susirū-
galybės ki-
Gaulle
aulį - Ruh-
kontrollei
okiečių
3 d. į
reikalo
iečiais,
d. Strass-
tarp prie-
trodo, kad

Nepriklausomos valstybės atstatyme menas daug lėmė. Kas mūsų menininkų buvo pasiekta nepriklausomo gyvenimo metu, mes čia nerašysim, nes tai daugiau ar mažiau kiekvienam mūsų žinoma. Viena tik norim pabrėžti, kad ir tuomet menas buvo stiprus ir galingas mūsų gyvenimo veiksnys. Sunku mums būtų įsivaizduoti, koks tuomet būtų buvęs mūsų gyvenimas, jeigu jame nebūtų buvę meno kūrybos. Meno kūryba ne tik reiškė mūsų sielą, ne tik jungė mūsų tautą, - ji mus taip pat artino su kitomis tautomis, tiek kaimyninėmis, tiek ir toliau nuo mūsų gyvenančiomis. Iš meno apie mus sprendė ir svetimieji. Menas, savo esme būdamas tautiškas, savo didžiaisiais kūrybos laimėjimais iškyla viršum tautos ir tampa veiksniu, jungiančiu visas kultūringąsias tautas. Štai, pavyzdžiui, genialusis mūsų tapytojas M.K. Ciurlionis yra peraugęs savo tautą ir apie jos sielą suprantama kalba reikšmingai byloja visam kultūringajam pasauliui.

1940 metų vasarą mūsų tautą ištiko žiaurus likimas: ji neteko to, kas žmogui brangiausia - laisvės. Mūsų valstybė buvo sugriauta, jos ūkis suarūytas, kultūrinis gyvenimas suvaržytas. Menas buvo spengianasi pajungti tautai pragaištingos propagandos tikslams. Tačiau ir tais sunkiais mūsų tautai laikais jos gyvybė daugiausia galėjo reikštis tik menu.

Karo audros atblokšti į Vakarus, čia visaip rudosios Vokietijos išnaudojami, mes savo lietuviška daina, savo tautiniais šokiais išstengėme sukurti vieną nuotaikingą valandėlę, kuri leido mums pamiršti savo tragiškąją būklę ir bent mintyse nuklysti į tuos netolimus laikus, kad savojoje žemėje buvome pilnateisiai šeimininkai ir galėjome jai kurti dar gražesnę ir skaistesnę ateitį.

Ginklams hustojus žvangeti, naciškajai Vokietijai tapus perblokštai, mūsų būklė pagerėjo. Iš beteisių vergų mes tapome žmonėmis. Jei anksčiau vienas iš svarbiausių mūsų rūpesčių buvo juodos duonos kasdienės kąsnelis, tai mes šiandien, gyveną Vakarų Sąjungininkų okupuotose Vokietijos srityse, esame, rodos, pakenčiamai aprūpinti: turime pastogę, maistą ir apdarą, prie sunkesnių darbų kol kas nevaromi. Tad mes turime sąlygų, kurios leidžia mus ir kūrybiškai menu pasireikšti. Mes jas ir išnaudojame. Kuone kiekvienoje didesnėje lietuvių stovykloje yra susibūrusių meninių pajėgų, kurios savo kūryba gražiai pasirodo tiek savo tautiečiams, tiek ir amerikiečių, anglų bei prancūzų kariams. Tais mūsų meniniais pasirodymais Vakarų Sąjungininkų šaukieji kariai patenkinti, jais žavisi ir nekartą gražiai apie juos, apie mūsų tautą ir apie jos norus ir siekimus yra atsiliepę savo spaudoje.

Taigi matome, kad menas šiuo metu yra galingesnis už pastangas tų žmonių, kurie kitokiomis priemonėmis ir kitokiais argumentais bando priminti mūsų skaudų likimą ir mūsų neginčytinas teises į savo tėvynės laisvę tiems, kurių rankose šiandieną yra visos Europos, o, gal būt, ir viso pasaulio likimas. Tad meno kalba, meno priemonėmis mes ir toliau priminkime savo egzistenciją, savo tautos savybes, jos kančias, pastangas, didžiuosius troškimus ir viltis tiems, kurių rankose mūsų likimo sprendimas.

Suprasdami didelę meno, kaip savo tautos dvasios reiškę ir jos reprezentanto vaidmenį, mes visais galimais būdais padėkime savo menininkams jų kūrybinėse pastangose.

A.M.

Maironis

MIŠKAS IR LIETUVIS

Miškas užia, verkia, gaudžia;
 Vėjas žalią medį laužo;
 Nuliūdimas širdį spaudžia,
 Lyg kad replėmis ją gniaužo.

Girios tamsios, jūs galingos,
 Kur išnykote, plačiausios?
 Dienos praeities garsingos,
 Kur pradingote, brangiausios?

Miškas verkia didžiagirių:
 Baisus kirviai jas išskynė;
 Verkia Lietuva didvyrių:
 Jų neprikelia tėvynė.

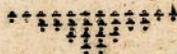
Kas mums praeitį gražintų,
 Ir jos garsą ir jos galią?
 Kas tuos kaulus atgaivintų,
 Kur po žemėmis išbalę?

Tu, girele, tu žalioji,
 Tu, kurią laikai išgriovė,
 Tu, lietuvi, kurs vaitoji ...
 Jūs užmirštumėt senovę!

Bet tas šaltas šiaurės vėjas
 Blaško žmones ir girelę
 Ir, daužydamas užėjęs,
 Mus iš miego kelte kelia.

Mainos rūbai margo svieto:
 Silpnas kelias, tvirtas griūva;
 Nebijokim vargo kieta,
 Juk be jo galiūnai pūva!

Atsibus tėvynės sūnūs,
 Didžią praeitį atminę;
 Pagimdys vargai galiūnus,
 Ugnimi uždegs krūtinę!

MAIRONIS ŠIANDIEN

Maironio 60 m. kūrybos sukakčiai paminėti

Sunkiomis gyvenimo valandomis žmogaus žvilgsnis dažniausia krypsta į praeitį, ypatingai į tokią praeitį, kuri buvo daug, skaitesnę už niuriają dabartį. Slogios rusų caristinės priespaudos laikais atgyjančios mūsų tautos žvilgsnis kaip tik ir kryo į savo garbingą, dūvyriškais žygiais išpuostą praeitį. Tautai tautos himne užakcentavo ir Didysis Varpininkas Vincas Kudirka:

Lietuva, Tėvyne mūsų,
Tu dūvyrių žemė, -
Iš praeities Tavo sūnūs
Te stiprybę semia.

Tautiška ir kultūriškai atgyjančiai mūsų tautai Lietuvos praeitis buvo gavusis stiprybės šaltinis, duodas jėgų ateičiai kurti. Į praeitį mūsų tautos žvilgsnis kryo ne tik tautinio atgijimo metu: į ją visuomet jis kreipiamas, ypač gi tuomet, kai mus vargai ir nelaimės prislėgia. Praeityje mes ieškome paguodos ir nusiramino, iš praeities mes semiamės stiprybės pakelti mus ištikusiam vargam ir nelaimėms, praeitis mums teikia vilčių susilaukti šviesesnių, geresnių laikų.

Šiandien mes labiau, negu bet kada, esame skaudžios nelaimės ištikti, sunkių vargų prislėgti. Esame netekę daug to, kas kiekvienam žmogui brangiausia: esame be laisvės, be savo brangiocios Tėvynės, visur išblaškyti. Ir šiuo mums sunkiu metu mes iš praeities daug galime pasisemti stiprybės, kuri padės mums vargus iškęsti, nelaimės pakelti, gelbės mus iš beviltiško nusiminimo. Šiandien bene daugiausia mums stiprybės gali duoti mūsų tautinio atgijimo dainiaus ir pranašo Maironio kūryba, kurios 60 m. sukaktį mes ši rudenį minime.

Pirmasis Maironio eilėraštis "Lietuvos Vargas" prieš 60 metų buvo išspausdintas "Aušroje". Maironis mums yra palikęs didelį kūrybinį lobį, kurio mūsų visuomenės ne visuomet vienai buvo vertinamas. Pasak Maironio kūrybos žinovo Juozo Ambrazevičiaus, Maironis į mūsų gyvenimą atėjo ne tik su naujomis idėjomis ir literatūrinėmis formomis, ne tik išreiškė savo epochos nusiteikimus, bet tapo mūsų tautos gyvenimo formuotoju. Mūsų visuomenės santykiuose su Maironio kūryba Juozas Ambrazevičius išvelgia tris laikotarpius, kuriuos dažomis mes taip galėtume nužymėti: pirmasis 1885 - 1905 m., antrasis 1906 - 1940 m. ir trečiasis laikotarpis prasidėjo tuomet, kai Rytų galybė užsinojo sulikviduoti mūsų valstybę ir tautą. Pirmajame, mūsų tautinio atgijimo, laikotarpyje Maironis buvo jo dvasios formuotojas ir ideologas, visuomenės, o ypač jaunomenės, mylimas ir entuziastingai vertinamas. Antrajame jis buvo lyg ir pamirštas, o trečiojo laikotarpio pradžioje jis vėl grįžo į mūsų visuomenę, kaip "poetas svajotą dios, idealios, dvasinės Lietuvos, Lietuvos kentėtojos" ~~Ambrzevičius~~. ~~Šiandien mes~~

gyvename Maironio kūrybos renesansą. Šiandien Maironis savo kūryba mums yra artimas ir mielas, nes jis stipriausiai išreiškia mūsų skausmus ir vargus, mūsų lūkesčius ir viltis. Ar bereikia stipresnio mūsų šiandieninės nuotaikos išreiškimo, kaip šiame posme, 1887 m. pirmą kart išspausdintame "Šviesoje":

Didžios nelaimės spaudžia tėvynę,
O priešas laukia jos prapuolimo,
Kapuose bočiai, kurie ją gynė,
Mes gi prislėgti nusiminimo.

Tačiau Maironis ne pesimizmo ir beviltiškos desperacijos, bet kovos ir šviesių vilčių čainius. Jis šventai tikėjo į savo tautos prisikėlimą naujam gyvenimui. Tad ir tame pačiame eilėraštyje /Kadaugel mūsų/ jis skelbia:

Tačiau tėvynė dar nepražuvus;
Nušvis jos vėliai garbė spinėjus;
Nuslinks ta šmėkla, kaip ir nebuvus;
Saulutė džiugins vėl patekėjus.

Tai ko gi mūsų dvasia beliusta,
Norint ne kartą širdį ir skauštę;
Sukilę, naktį varykim rūstą:
Dionės šviesesnės ateitis rausta.

Sunkiais ir slogiais mūsų caristinės prispaudos laikais Maironis savo kūryba mūsų visuomenėje blaškė niaurius nusiminimo debesis, skelbė geresnių laikų viltį:

Šalin nusiminę dūsavariai skūdo!
Jie silpnina dvasią pulkai.
Ar mums, kaip mergulėi, raudoti nuraudus,
Nors spaudžia nelaimės, vargai?
Ne taip mūsų bočiai didvyriai kariavo,
Kai gindami brangiąją Lietuvą kovo,
Jųėjo į kovą pulkai.

Kam trokšti pradengti tą uždangą-giria,
Kur slepia kelius ateities?
Juk Dievas carsingas ir valdo ir skiria
Laikus iš aukštos paslapties.
Kas bijo šešėlio - šešėlius temato,
Tas Dievo gylybės tikrai nesuprato:
Naktis jam visur be vilties.

Kaip vyrai, be baimės mes stokim į kovą,
Kaip milžinac amžių baisus,
O meilė tėvynės tobianie vadovū
Ir Dievas, kurs valdo visus!
Darbuosmės ir eisime, kur šautija tėvynė!
Kylėsme ir gerbsme, ką prosenai gynė!
Tėvynė iš niego pakūs.

kaitis
nėti
gnis daž-
, kuri buvo
istinės
s kaip tik
štą praei-
linkas Vin-
tautai Lie-
odas jėgų
po ne tik
s, ypač gi
tyje mes
semiamės
ems, praei-
nių laikų.
skaudžios
ekę daug to,
, be savo
sunkiu me-
, kuri pa-
us iš be-
stiprybės
šo Maironio
gas" prieš
yra palikęs
omet vie-
Juozo Am-
su naujo
reiškė savo
formuotojų,
as Ambraze-
mes taip
s 1906 -
kai Rytų
t. Pirmajame,
jo dvasios
omenės, my-
buvo lyg ir
grižo į
t dvasinės
andien me-

Maironis skelbė šviesesnių dienų viltį, nes be jos juk gyvenimas būtų neįmanomas:

Ką mums žada rytojūs?.. Tikėk, jei gali!
Nes ir kaip begyvent ir kentėt be vilties?
Rodos, Dievas užmiršo!.. o žmonės mieli,
Palauk, iki ranką išties!

Palaikydamas ir ugdydamas tautoje šviesesnių dienų viltį, Maironis ragina nebijoti vargo kieto, nes be jo galiūnai pavva. Vargai arba žmogų perbloškia ir sunaikina arba padaro jų dar stipresnį, dar galingesnį. Maironis skelbia:

Pagimdys vargai galiūnus,
Ugnimi uždegs krūtinę!

Lietuvos prisikėlimu, Lietuvos laisve Maironis tikėjo dėl to, kad buvo įsitikinęs, jog pasaulį valdo ne kumštis, ne smurtas, bet kilniosios žmonijos idėjos:

Ne kumštė tebvaldo pasaulį šiandieną,
Bet meilė, tikyba, šviesa!
Ne kardui abišaliam kalsime plieną:
Jo apmaudo galia - maža.
Kas kardu kariauja, nuo kardo ir žūva;
Ar maž po milžinkapius kaulų jų pūva?
Kita ateitis artima!

Norint susikurti geresnę ateitį, nepakanka vien šviesių vilčių ir kilnių idealų, bet taip pat reikalinga ir darbo. Maironis savo kūryboje nuolat ragina prie darbo:

Į darbą, į darbą, kaip Dievas įsakė,
Su tekančia saule vilties!
O Tėvas Aukščiausias, kurs anžiais mus plakė
Paguodžiančią ranką išties.
Su Dievo pagalba ir mokslu šarvuoti
Tik stokim į darbą už laisvę kovoti,
Išnyks palydovai nakties!

Maironis nurodė ir tas darbo priemones, kuriomis turėjo būti skiriamas kelias į Lietuvos laisvę:

Į darbą, broliai, vyrs į vyrą,
Šarvuoti mokslu atkakliu!
Paimsme arklę, knyga, lyrą
Ir eisime Lietuvos keliu!

Kančios ir darbai nežūva veltui. Jie yra įvertinami ateinančių kartų. Ir mes šiandieną lenkiame savo galvas prieš anų sprespaudos metų kovotojus, kad jie, anot Maironio, kentėjo nenusiminę, nors slėgė nelaisvės našta; kad josios sulaužė grandį geležinę tik ištvėrė darbo retą.

Tegul Maironio poezija palengvina ir mums šiandien didįjį Lietuvos vargą išvargti. Tenušvietie ji mums kelią į Maironio apdainuotą Lietuvą.

Jonas Grigolaitis

N A C I Ų P R A G A R E
/Tęsinys iš Nr.3/

Tur būt, likusiųjų tarpe dar pasitaikė susirgimų šiltine, nes smogikas pradėjo vedžioti po kameras vieną gydytoją-žydą, kuris kiekvieną dieną tikrindavo likusius suimtuosius. Gydytojui išvykus, pasigirsdavo žingsniai į rūšį - vieni gana tvirti ir aiškūs, o kiti tylesni ir nedrąsūs. Po to rūsyje, kuris buvo po mūsų kamera, pasigirsdavo šūvis, ir smogikas vienas sugriždavo į viršų. Po kelių minučių vėl jis lipo su palydovu į rūšį, ir vėl pasigirsdavo šūvis. Žygiai į rūšį ir atgal tą dieną pasikartojo dvylika kartų.

Antrą rytą pastebėjome prie durų stovintį vežimą į kurį krovė iš rūšio lavonus. Pakrovus vežimą, jį apdengė brezentu ir valdininkas, pasikinkęs arklių, išvežė. Po valandos grįžo tuščias. Rytą eidami į išvietę, pastebėjome prie durų, kur lavonus krovė, sukrekėjusio kraujo ir gabalus smegenų ant grindinio. Vežimas, kuriuo lavonus vežė, taip pat buvo visas kruvinas.

Šūviai rūsyje kartojosi dvylika ar keturiolika dienų. Likusių suimtųjų skaičius vis mažėjo ir pagaliau liko tik apie 160 žmonių.

Vėliau pasikalbėdavome su suimtaisiais, iš kurių kamery išsivesdavo žmones sušaudyti. Paklausus, ką smogikai sakydavo, kai ateidavo išvesti, jie paaiškino, kad smogikai sakėsi atėję suimtuosius išvesti į raštinę paleidimo reikalui, o kitus vedavo "maudytis". Paklausiau:

- Ar Tamstos nežinojote, kad veda sušaudyti?

- Kai kas kalbėjo, kad vedama sušaudyti, bet mes netikėjome. Manėme, kad veda paleisti arba veža į ligoninę!

Man nė karto neteko girdėti rimtesnio pasipriešinimo smogikams, kurie juos vedavo į rūšį sušaudyti. Kartais suimtais žies laiptais į rūšį sustodavo ir nenorėdavo lipti laiptais žemyn. Tada smogikas jam aiškino, kad jis prieš paleidžiant dar turis čia rūsyje išsimaudyti. Nors suimtieji žinojo, kad rūsyje jokios maudyklės nėra, jie visgi paklausydavo smogikų ir eidavo kartu. Po kelių sekundžių išgirsdavome šūvį ...

Tuo metu, kai rūsyje vienas po kito aidėjo šūviai, namuose būdavo visiška tylą. Mes susijaudinę klausydavomės, sekdami kiekvieną smogikų žingsnį ir judesį. Tuščiose patalpose mažiausias bildesys labai aiškiai aidėdavo, dėl to puikiai buvo galima viską sekėti.

Tuo pačiu metu stovykloje viena moteris pagimdė. Apie porą savaičių girdėjome naujagimį verkiant ir matydavome, kaip smogikas nešdavo per kiemą vaikučiui pieno buteliukus. Apie to naujagimio likimą neteko nieko girdėti. Vieną dieną nebegirdėjome jo verkiant. Gali būti, kad motina su kūdikiu buvo paleista, o gal vaikutis ir mirė. Dar galėjo būti, kad motina buvo išvežta į kitą stovyklą.

Rudenį, pradėjus šalti, suimtiesiems duodavo akmenis anglių pečiams pasišildyti. Iš rūšio turėdavom patys anglis atsi-
nešti. Vieną dieną, prie laiptų nesant sargybinio, pasigundžiau pažiūrėti tą vietą, kur girdėdavom šūvius. Paėjęs pusiau tamsiame

rūsyje į tą pusę, kur buvo koridoriaus pasisukimas, pamačiau duris į kamerą apie 3 metrų ilgio ir apie 2,5 metrų pločio. Siena, esanti priešais įėjimą, buvo kulipkų visiškai išgriauta. Grindys buvo apipiltos storu sluoksniu piuvenų. Tai buvo ta vieta, kur smogikų budeliai sušaudė šimtus, gal net tūkstančius, nekaltų žmonių.

Man pasidarė aišku, kad budeliai atsivesdavo savo aukas iki tos vietos, kur buvo įėjimas į žudymo kamerą. Auka, pasisukusi į durų pusę, pamatydavo kulipkų išgriautas ir kraujais aptašytas sienas, ji išsigąsdavo. Tada paskui eidamas budelis paleisdavo jai šūvį į galvą ir nuversdavo į kertę.

Lavonus į vežimą kraudavo kaip malkas, kad tik daugiau sutilptų. Vieną dieną kraudavo kojom pirmyn, kitą galvomis pirmyn. Taip sukrovus dvyliką lavonų, vežimas jau būdavo su dideliu kaupu.

Tuo laiku mes trys lietuviai kaip tik buvome uždaryti kameroje prie pat durų ir galėdavom viską gerai stebėti. Kartais lavonų galybės būdavo visiškai sudraskytos, visi baisiai aptekę kraujais. Šaudymo laikui praėjus, nebesinatė dviejų žydų kalfaktorių, kurie visą laiką nešdavo ir kraudavo lavonus į vežimą. Reikia manyti, kad su paskutiniu vežimu ir jie buvo drauge išvežti į mišką ir sušaudyti.

Kartą paklausiau vyriausio valdininko:

- Koks mano likimas?

Jis man atsakė:

- Tamstos reikalas visiškai aiškus. Kai tik bus atidaryta stovykla Tamsta būsi pirmutinis paleistas. Visi popieriai jau parengti!

Baigiantis karantino laikui, vėl paklausiau to paties valdininko:

- Kas girdėti dėl mano paleidimo?

Jis kiek sumišęs, atsakė:

- Aš nesuprantu, kas čia pasidarė, kad apie Tamstos paleidimą nieko nebegirdėti... Aš Tamstai nieko negaliu pasakyti, nes nieko nežinau. Tik tiek žinau, kad viskas pasikeitė!

Spalio mėnesio pabaigoje, vieną rytą, atėjęs valdininkas paprašė V. Sidzikauską eiti kartu į raštinę. Mūsų nekantraudami laukėm, kokią naujieną parneš iš raštinės. Po kokio pusvalandžio V. Sidzikauskas sugrižo ir pranešė, kad jam buvo pristatytas apsaugos arešto įsakymas /Schutzhaftbefehl/. Įsakyme jis buvo kaltinamas antivokišku nusistatymu ir pabrėžta, kad jis laisvėje būdamas galėtų būti kenksmingas vokiečių interesams ir veiksmams. Jis tuoj buvo nuo mūsų atskirtas ir perkeltas į kitą kamerą. Nuo tos dienos mes susitikdavome tik einant į išvietę arba maisto pasiimti.

Vakarais, kai smogikai nebevaikštinėdavo ir name pasidarydavo tyla, mes pasikalbėdavome per durų ventiliacijos skylės, nes mūsų kameros buvo viena prieš kitą. Kartais budis smogikas leisdavo mums pasikeisti knygomis ir laikraščiais.

Taip gyvenome keletą savaičių. Čechanavičius buvo mechanikas ir taisė radijo aparatus. Tai sužinoję smogikai atnešdavo jam sugedusius aparatus pataisyti. Tuo būdu mes visą laiką turėjome savo kameroje nuolat veikiančią radijo aparatą ir galėdavom pasiklausyti žinių. Laikasėjo daug greičiau. Kai

turėdavom rūkalų, rūkydavom kameroje laisvai. Smogikai patys atnešdavo Cechanavičiui rūkalų, kad greičiau pataisytų jų atneštus aparatus. Taip pat Cechanavičius jiems burdavo iš kortų.

Cechanavičius buvo atvežtas į stovyklą už neleistiną užsienio žinių klausymą. Vieną dieną gestapo valdininkas atvyko į stovyklą jį tardyti. Valdininkas pasiūlė jam vykti kartu į Lietuvą ir ten jiems išduoti savo bendradarbius, dirbusius NKVD. Cechanavičius sakė Lietuvoje buvęs NKVD šoferiu. Už tokį pasitarnavimą jam žadėjo nekelti bylos. Tačiau Cechanavičius atsiskakė jiems patarnauti. Po kelių savaitių jis gavo šaukimą į ypatingą teismą. Sužinojom, kad jis buvo nuteistas dvejus metus sunkiųjų darbų kalėjimo.

Vėl likau vienas savo kameroje. Pagaliau, lapkričio 13 dieną, atėjęs raštinės vedėjas liepė susidėti daiktus ir pasiręngti kelionei. Jis tik tiek galėjo pasakyti, kad gestapo valdininkai atvyks mane paimiti ir manė, kad aš būsiąs vežamas į kitą stovyklą.

Prieš pietus mane paėmė du gestapo valdininkai, nuvedė į stotį ir nupirko bilietus į Allensteina. Kur jie mane veš, nieko nesakė, tik pasiteriavo, lyg nieko nežinodami, kaip ten stovykloje buvę. Aš jiems atsakiau:

- Gerai!

Nuvykus į Allensteina, mane vėl nuvedė į kalėjimą. Lydėjęs gestapo valdininkas pasakė kaž-ką kalėjimo viršininkui, bet tas atsakė, kad jis negalįs mane palikti civiliais drabužiais dėl to, kad taip lengvai kalėjimas apkrečiamas parazitais. Tuoju būvau aprengtas kalinio drabužiais.

Viršininkas dežuruojančiam valdininkui liepė mane nuvesti į man skirtą vienutę. Tas valdininkas paklausė, už ką aš suimtas. Aš jam atsakiau:

- Miekas man to nesakė ir nežinau, kodėl mane čia atvežė!

Kalėjimo valdininkas patraukė pečiais, užrašė ant mano durų lentelės "Sch" /Schutzhaft/ ir uždaręs nuėjo.

Po triukšmingo ir nervus ardančio gyvenimo stovykloje, čia pasijutau kaip poilsio namė. Visiška tyla, nebuvo girdėti nei riksmų, nei mušimų. Vakare po skambučio atsiguliau švarioje lovoje ir iki ryto miegojau ramiai. Rytą į kamara atnešė davinį, kurio beveik sočiai galėjai pavalgyti. Čia duodavo beveik dvigubai daugiau maisto ir pats valgis buvo žymiai geresnis..

Dienomis duodavo pinti iš olofano tam tikro storumo pynėles. Prieš pietus išvesdavo pusvalandį į kiemą pasinankštinti. Tada bėgiodavom, kaukšėdami savo medinėmis klumpėmis, cementu grįstais kiemo takeliais. Tik tos klumpės nuolat krisdavo nuo kojų. Bevaikštant ir bebėgijant kartais pakalbėdavom su kaimynais. Vieną rytą paskui mane bėgęs lietuvis marijampolietis pasiskakė, ką sąs tardomas ir kaltinamas šnipinėjimu rusų naudai. Jis papasakojo, kaip atrodė mūsų tėvynė karui praūžus. Jo pavardės nebeatsimenu.

Kalėjime gyvenau be baimės gyvybei ir be jokių rūpestių. Vienintelis rūpestis buvo, švariai nušveisti esančius kameroje skardinius indus. Kai atėjęs valdininkas patikrinti švaros rasdavo viską tvarkoj, gaudavau papildomai sriubos. Tik netikrumas dėl ateities keldavo nerimą. Su pavydu žiūrėdavau į tuos kalinius, kurie skaitydavo dienas, kada jie bus paleisti. Daugumas

čia buvo tik tokie kaliniai, kurie atlikinėjo trumpalaikes bausmes.

Vieną rytą kalėjimo sargas mane nuvedė į raštinę, kur manęs laukė gestapo valdininkas. Jis mane nuvedė į gestapo rūmus. Ten reikėjo užpildyti didelę nusikaltėlių kartotekos ankieta, ant kurios turėjau padėti savo pirštų nuospaudas. Po to iš visų pusių padarė mano nuotraukas nusikaltėlių albumui.

Dabar nebuvo abejonių, kad aš pasmerktas į nacių vergijos pragarą, bet nė vienas valdininkas man nepasakė, koks mano tolimesnis likimas.

Atlikus visus formalumus, valdininkas mane vedė pas valdišką gydytoją sveikatos patikrinti. Diena buvo labai šalta, ir pūtė žiaurus šiaurys. Mane lydįs valdininkas ties gestapo rūmais susitiko savo pažįstamą ir turėjo su juo ilgą pasikalbėjimą, o aš su savo plonais kalinio drabužiais turėjau visą laiką stovėti ir pradėjau smarkiai drebtį. Pagaliau valdininkas atsisukęs paklausė mane:

- Ar Tamstai šalta?

Aš supratau jo ironiją ir atsakiau:

- Ne! Man nešalta! Aš tik taip sau drebu!

Netrukus jis atsisveikino, ir mušu nuėjome pas gydytoją. Tas pats valdininkas buvo mane iš Soldavo stovyklos atvežęs ir prašęs kalėjimo viršininką palikti man civilius drabužius, nes jis žinojo, jog jam reikės mane vedžioti po miestą, o gestapo valdininkai be galo vengė viešai parodyti, jog jie tampo žmones po kalėjimus. Civiliai aprengtus kalinius jie galėjo nepastebimai vedžioti po miestą.

Aš negalėjau apsiprasti su mintimi, kad, būdamas aprengtas kalinio drabužiais, esu beteisis pilietis, neturįs teisės eiti šalygatviu. Man neatėjo mintis, kad aš kalinys ir turiu eiti gatvės viduriu. Valdininkas ėjo šalygatviu, o aš paskui jį. Aš pastebėjau, kad jis nervuojasi, nuolat žiūri į visas puses ir į mane, bet nieko nesako. Aš negalėjau suprasti, kodėl jis toks nervingas. Jis man davė suprasti, kad "mes taip negalime eiti", bet nepasakė, kad aš turiu eiti gatvės viduriu. Dėlto jis vedė mane aplinkiniais keliais.

Pas gydytoją vėl teko ilgą laiką laukti. Pagaliau buvau pašauktas. Gydytojas patikrino pulsą ir paklausė:

- Ar sergi kokia liga?

Aš atsakiau:

- Turiu lumbagą!

Jis man liepė gulti ir pradėjęs koją lenkti liepė mašininkui rašyti:

- Tik vidaus darbams tinkamas!

Tada valdininkas mane vėl nusivedė. Aš paklausiau:

- Kur dabar einame?

Jis man atsakė:

- Atgal į kalėjimą!

Kai mane pirmą kartą gestapas tardė, tas pats valdininkas kuris dabar lydėjo, mane tikino, kad jis darysias visą, kas jo galiojė, mano naudai. Nors aš tiems jo žodžiams netikėjau, bet priminiau jo man pareikštą prielankumą ir prašiau pasakyti, kas manęs laukia. Jis tvirtino nieko nežinąs. Tada aš jam pareiškiau:

- Tamsta tvirtini esąs mano užtarėjas, o dabar mane rengi kartuvėms ir ramini tuščiais žodžiais. Pasakykite, kur mane padės

Jis man atsakė:

- Niekas Tamstos nekars! Tik turėkite kantrybės ir viskas bus gerai, greit pasibaigs!

Aš vėl paklausiau:

- Tamsta sakai, greit pasibaigs! Kas pasibaigs? Aš noriu žinoti, ką su manimi darysite?

Jis man nebedavė jokio atsakymo. Tylėdamas nulydėjo iki kalėjimo ir perdavė mane jo vadovybei.

Kelias dienas po to, pavakarėj, buvau pašauktas vėl į kalėjimo raštinę. Čia manęs jau laukė uniformuotas smogikas iš gestapo ir, laikydamas raudoną lapą rankoje, ironiškai paklausė:

- Ar Tamsta esi tas didlietuvis redaktorius Grigolaitis?

Aš jam atsakiau:

- Taip!

Aš Tamstai atnešiau linksmą ir malonią žinią! Pasiskaitykite, bet to lapo negausite į rankas.

Pakišo man pasirašyti lydraštį, kuriame buvo parašyta, kad su apsaugojamojo arešto įsakymo turiniu susipažinau.

Tame arešto įsakyme buvo pasakyta: - Didlietuvis redaktorius J. Grigolaitis įtariamasis noris verstis priešvokiška propaganda. Reikia manyti, kad jis savo laisvę naudotų piktam ir tą savo nusistatymą vykdytų. Dėl to nutariau jį areštuoti. /Kas./
Heidrich.

Kas dar galėtų abejoti apie vokiečių begalinį gerumą? Jie net savo priešus stengėsi apsaugoti nuo nusikaltimų.

Raštus pasiėmęs, smogikas kvatodamasis išėjo. Man tas įvykis nebuvo naujiena, nes jau pusę metų išbuvau jų aiškinimu tik izoliuotas. Per laimę nepatekau stovykloje į "likviduojamųjų" skaičių.

Kalėjime išbuvau kelias savaites. Vieną rytą dežuruojęs valdininkas liepė susidėti daiktus.

Kalėjime gavau dubinėlį, lėkštę, puoduką, peilį, šaukštą, veidrodėlį, stiklinę, dantims šepetuką, antklodę ir užvalkalą. Visą šią mantą susikrovęs laukiau. Atėjo kirpėjas, nuskuto barzdą ir apkirpo plaukus.

Nešant atiduoti kalėjimo daiktus, paslydau ir iš glėbio iškritę puodelis, stiklinė ir veidrodis sudužo. Valdininkas pradėjo rėkti. Aš jam tariau:

- Aš už juos sumokėsiu, tik duokite man ramybę!

Jis piktai sušuko:

- Tamsta manai, kad indų galima gauti pirkti? Jau taip mažai jų turime ir toks jautis dar sukula!

Pamatęs kruvelę šukių, išsigandau. Man pasidarė neįjauku, nes įvyki vertinau kaip blogą ženklą. Mane navedė į kitą patalpą, kur jau buvo padėti mano civiliai drabužiai. Čia liepė persirengti, bet pinigų ir daiktų, kuriuos buvau gavęs iš namiškių, negrąžino. Man paaiškino, jog tie daiktai būsią man atsiųsti. Tada paklausiau kalėjimo valdininko:

- Kur man jie bus atsiųsti?

Jis atsakė:

- Ten, kur Tamsta būsi nuvežtas!

- Kur aš būsiu nuvežtas?

- Nežinau!, - atsakė man.

/Bus daugiau/

M U S D O M I N Ą K L A U S I M A I

Amerikos Lietuvių Tarybos Pranešimas

Atsižvelgiant į politinio momento svarbą, rugpiūčio 21-23 dienomis, Washington, D.C., įvyko nepaprastas Amerikos Lietuvių Tarybos Vykdomojo Komiteto pasitarimas.

Pasitarime dalyvavo: ALT pirmininkas L. Simutis, vice-pirmininkas adv. W. Laukaitis, sekretorius Dr. P. Grigaitis, išdinininkas M. Vaidyla, ir LAIC pareigūnai su adv. K. Jurgėla priešakyje.

Pasitarimo dėmesys, savaimi, buvo pirmiausiai nukreiptas į tarptautinės konjunktūros apžvalgą, ypatingai kiek ji yra susijusi su laisvos, nepriklausomos ir demokratinės Lietuvos atstatymu ir svetur atsidūrusių Lietuvos tremtinių bukle.

Taip pat buvo apsvarstyti tie Potsdamo nutarimų posmai, kurie, tiesioginiai ar netiesioginiai, rišasi su Lietuvos gyvybiniais interesais, pirmiausiai, projektuojamo Karaliaučiaus ir jo apylinkės SSSR perleidimo projektas, kame ALT pažiūros buvo sutrauktos specialaus memorandumo puslapiuose ir įteiktos Amerikos valdžios užinteresuotoms įstaigoms.

Pasitarimo dienos, Amerikos Lietuvos Tarybos veikėjai turėjo progos atsilankyti bei asmeniškai išsikalbėti visoje eilėje valdžios įstaigų, tame skaičiuje ir Valstybės Departamente.

Viską kartu suglaudus, Amerikos Lietuvių Taryba jaučiasi įpareigota ir dar kartą visuomenei pranešti, kad, pastarųjų laikų tarptautinių įvykių nepaisant, Amerikos vyriausybės nusistatymas Lietuvos atžvilgiu nėra pasikeitęs.

Vadinasi, gandai apie tariamą Lietuvos Respublikos Pa-siuntinybės bei jos Konsulatų uždarymą, apie mūsų valdžios buktai jau duotą sutikimą pripažinti 1940 metais sovietų įvykdytą Lietuvos aneksiją, ir t.t. neturi mažiausia pagrindo.

Toliau, buvo svarstomas Amerikos Lietuvių visuotino seimo sušaukimas.

Vykdamas ALT ankėčiaus tuo reikalu priimtą nutarimą, Vykdomasis Komitetas nusprendė imtis iniciatyvos seimą šaukti š.m. lapkričio antroje pusėje.

Dėl tikslios seimo sušaukimo vietos ir laiko nutarta at-siklausti visų ALT narių.

Pasitarimo proga, rugpiūčio 22 d., ten pat Waschington, D.C., buvo sukviesti ir Tremtinių Reikalams Komisijos nariai.

Išklausę komisijos pirmininko, p. J. Griniaus /Philadelphia, Penn./ ir sekretorės p-nios A. Devenienės /Waterbury, Ct./ išsamų tuo reikalu pranešimą, Amerikos Lietuvių Tarybos Egzekutyvas Tremtinių Komisijos atliktiems darbams visiškai pritarė, vien-kart užgiriant naujus sumanymus Komisijos veiklai praplėsti.

LAIC.

Lietuvos nepriklausomybė tik atidėta

Prieš penkerius metus, būtent 1940 m. spalio 15 d. Ameri-
kos lietuvių delegacijai prezidentas Roosveltas pareiškė, kad Lie-
tuvos nepriklausomybė tik laikinai esanti atidėta į šalį, kad Lie-
tuva vėl busianti laisva ir nepriklausoma valstybė.

J.A.V. PREZIDENTAS TRUMANAS SUSIRŪPINĖS PABĖGELIŲ
SUNKIA BŪKLĖ

JAV Prezidento Trumano laiškas gen. Eisenhoweriui

"Salzburger Nachrichten" š.m. spalio 1 d. Nr. 96 išspausdino šį JAV Prezidento Trumano laišką gen. Eisenhoweriui:

"Mano Mielas Generole Eisenhoweri! Aš gavau iš mūsų atstovo tarpvalstybiniam komitete pabėgėlių reikalams pranešimą apie evakuotų į Vokietiją, esančių be pilietybės arba negalinčių grįžti į tėvynę asmenų ir ypatingai žydų reikalus bei vargus. Dabartinė jų būklė reikalauja ypatingos atidos ir neatidėliotinių pagalbos veiksmų. Evakuotų asmenų gyvenimo sąlygos Vokietijoje jų dabartine forma prieštarauja Aliantų Ekspedicinių Jėgų Vyriausioje Būstinėje išleistoms taisyklėms, t.y. kai kurie Jūsų valdiniai nesilaiko išleistų instrukcijų.

Karinės valdžios karininkai turi teisę ir pareigą rekvizuoti evakuotųjų reikalams vokiečių butus. Iš pranešimo matyti, kad tas nepadaryta, arba tepadaryta nedideliu mastu. Matyti buvo laikoma savaimė suprantamu, kad visi šie asmenys, nežiūrint jų ankstyvesnio traktavimo, ir toliau turi likti stovyklose, kurių daugelis yra perpildytos ir stipriai saugomos. Pagal išleistas taisykles šie asmenys pirmiausia turėtų gauti butus. Iš tikrųjų gi tas atrodo visai kitaip. Mes turime sustiprinti savo pastangas perkelti šiuos žmones iš stovyklų į padarius butus iki jie galės būti gražinti į jų tėvynes. Tam reikalingi namai turi būti rekvizuoti iš vokiečių civilinių gyventojų. Ir tas taip pat priklauso prie Potsdame nustatytos politikos vykdymo, pagal kurią vokiečių tauta neturi teisės išvengti atsakomybės.

Aš cituoju paragrafą, kuris ypatingai liečia žydus: "Šiandieninės būklės aktyvaizdėje gauri išpūdzio, kad mes su žydais taip pat elgamės, kaip naciai, tik kad mes jų nežudom. Jie yra koncentracijos stovyklose ir saugojami mūsų kareivių, kurie tokiu būdu yra SS vietoje. Reikia save paklausti, ar vokiečių tauta neprieina išvados, kad mes varome tą pačią politiką, kaip ir naciai". Aš tikiuosi galiu Jums pasiūlyti pavesti atitinkamiems štabams išdirbti plačius planus, kad mūsų paskelbtoji politika negalėtų būti ignoruojama. Dabar viešpataujanti išvežtųjų stovyklose būklė galėtų didelė dalimi būti greit pagerinta, jeigu Jūs, arba Jūsų tam skirtieji karininkai per inspekcinės keliones apie tai pasiinformuotų.

Aš esu įsitikinęs, kad Jūs man pritarsit, kai aš sakau, kad mes turim ypatingą įsipareigojimą kaip tik šių neciškos tironijos aukų atžvilgiu, kurios yra mūsų zonoje. Mes turim vokiečių tautai išaiškinti, kad mes neapkenčiame naciškos neapykantos bei persekiojimo politikos. Tą mes galime geriausiai tuo būdu pasiekti, jeigu mes parodysime, kad mes tikrai rūpinamės tais, kurie išliko nuo persekiojimų. Aš tikiuosi, kad Jūs galėsite greitai laiku pranešti, kokių Jūs ėmėtės priemonių, kad būtų pašalinti aprašyti blogumai. Aš vedu su Britų valdžia pasitarimus ir noriu pasiekti, kad Palestina būtų atidaryta tiems asmenims, kurie ten nori išvažiuoti".

TEISINGAS ŽODIS MŪSŲ REIKALAMS

Rysium su prez.Trumano iniciatyva tuoju pagerinti išvežtųjų būklę ir amerikiečių spaudos pritarimu tam reikalui, ir vietinėje spaudoje pasirodė balsų, teisingai vaizduojančių nelinksną išvežtųjų būti. Štai, amerikiečių kariuomenės Vokietijoje dienraštis "The Stars and Stripes", 1945.X.5 numeryje pateikia United Press korespondento Mc Dermott pranešimą iš Wiesbadeno įvardytą "Pranešimas dėl išvežtųjų "pardėtas", bet stovyklos tebėra reikalingos reformos". Pranešime sakoma:

Vokiečiai, palyginti, gyvena prabangiai, tuo tarpu kai sąjunginių tautų pabėgėliai yra sugrūsti į sulūžusius, perpildytus ir dažnai pusiau subombarduotus pastatus. Šitokią išvadą pasidarė korespondentas, aplankęs dvi pabėgėlių stovyklas: vieną žydų stovyklą Bavarijoje, antrą vidutinę išvežtųjų stovyklą Wiesbadene. Kelionė buvo padaryta gen.Eisenhowerio kvietimu. Pasiremdamas Harrisono pranešimu, prezidentas Trumanas buvo viešai pavežęs Eisenhoweriui tuč tuoju imtis žygių sutvarkyti sąlygas, kuriose pabėgėliai, pasak jo, išlaikomi truputį geriau, negu prie nacių. Iš to, ką aš mačiau, Harrisono pranešimas, be abejojimo, yra gerokai perdėtas, ir netikslus, kiek tai liečia žydų traktavimą amerikiečių zonoje. Tačiau reikalas tuč tuoju padaryti pakeitimų ir pagerinimų būtinas, stačiai, visose stovyklose.

Armija labai lėtai vykdė Eisenhowerio įsakymus, kad išvežtiesiems būtų suteiktos lengvatos, bent prilygstančios civilių vokiečių pragyvenimo lygį. Šiuo metu būklė III Armijos sektoriuje ties Munchenu esančioje žydų pabėgėlių stovykloje sparčiai gerinama, suteikiant daugeliui pabėgėlių vokiečių patalpas.

Tačiau Wiesbadene nėra buvę jokių pastangų iškraustyti vokiečiams iš jų namų, kad pasidarytų vietos jų pačių išskeldintiems žmonėms. Išvežtieji tebevargsta nesveikuose, pusiau subombarduotuose kareivinių barakuose, arba mažučiuose tuščiuose kambariuose arba palėpėse".

A.T.

LIETUVOS PASIUNTINIO JAV PLK.P.ŽADEIKIO
PAREIŠKIMAS

Washinton /LAIC/ - Vietos dienraštis "Star" paskelbė pasikalbėjimą su Lietuvos Pasiuntiniu p.Povilu Žadeikiu ir Latvijos Pasiuntiniu Dr.Alfredu Bilmaniu.

Pulk. Žadeikis pareiškė tebetikintis, kad, nepaisant Baltijos valstybių vardų apleidimo Potsdamo komunikate, patenkinamas tų kraštų likimo išrišimas bus galima būsimoje taikos konferencijoje.

Priminęs, kad Valstybės Departamentas tebepripažįsta Lietuvą, Latvijos ir Estijos Pasiuntinybes, pulk.Žadeikis pasakė:

"Aš negaliu tikėti, kad Jung.Valstybių politika būtų pasikeitusi Potsdame. Aš tikiu, kad priimtinas sprendimas kas dėl mano atstovaujamo krašto likimo gali būti surastas būsimoje taikos konferencijoje. Kitaip būtų neįmanoma suderinti Jung.Valstybių ir Sovietų Rusijos politiką Baltijos Valstybių atžvilgiu, nes Rusijos politika remiasi niekuo kitu, kaip tik savo - didėjamu /self - aggrandizement/". /"Darbininkas", 1945 m.rugpiūčio 24 d.

REALUS SUSIDARIUSIOS POLITINĖS BŪKLĖS
VERTINIMAS

Žymiausias JAV mėnesinis žurnalas "The Reader's Digest", turįs per 5 mil. egz. tiražo, rugsėjo mėn. numerį išspausdino W. Harbo vedamąjį straipsnį, kuriame blaiviai ir realiai vertinama po šio karo susidariusi politinė būklė ir iš jos konsekventiškai išplaukiančios išvados. Straipsnyje keliama mintis, kad Vakarų Sąjungininkų ir Sovietų Sąjungos interesai esą skirtingi, ir tas interesų skirtingumas ir Sovietų Sąjungos beatodairinis savo "įtelių sferos" platinimas vedas prie neišvengiamo konflikto. Straipsnyje pabrėžiama, kad tautų tarpusavio bendravimas nesąs išimylėlusio jaunuolio draugavimas su savo mylimąja. Jis negalįs būti apvainikuotas nei gėlėmis nei tostais. Daugybė tostų dabar esą keliama už "istorinį JAV ir Rusijos draugiškumą". Bet lygiai taip pat buvę keliami tostai 1922 m. Vašingtone Nusiginklavimo Konferencijos metu už "istorinį JAV ir Japonijos draugiškumą". Tarptautinės pietų iškilnės neturinčios nieko bendro su tarptautiniais interesais. Kaip pirmasis žingsnis į taiką turįs būti atsikratymas sentimentalizmo, kuris nesąs taika, bet tikrasis jos priešas. Sentimentalizmas mus apakinaš prieš realybę, kurią mes turime matyti. Tikrasis kelias į taiką esąs išgrįstas ne sentimentalais, bet veikimu.

Toliau straipsnio autorius pažymi, kad raudonoji armija išlaisvintuose kraštuose priešingai daranti, negu tai daro JAV, D. Britanija ir Prancūzija. "Raudonosios armijos išlaisvintoje" Europos dalyje žmonės deportuojami ir likviduojami, į juos neįsileidžiami arba siaurai aprėžtai teisileidžiami svetimų kraštų stebėtojai, tuose kraštuose sudaromos komunistinės vyriausybės, kurios esančios atsakingos tik Maskvai. Sovietų Sąjunga ketinanti pustuzinį kraštų - nuo Lenkijos prie Baltijos ir nuo Jugoslavijos prie Adrijos - sau prisijungti. Kodėl D. Britanija ar ir JAV leido šiam procesui prasidėti? Kodėl jos aplenkė šią klaidingą "raudonosios armijos išlaisvinti" frazę? - klausia straipsnio autorius. Jis pabrėžia, kad visi iš Vokietijos išvaduoti kraštai buvę išvaduoti jungtinėmis sąjungininkų pastangomis. Toliau nurodoma, koki nepaprastai didelį vaidmenį JAV ir D. Britanija turėjo pergalei, kiek daug karo medžiagos Sovietų Sąjunga yra gavusi iš JAV.

Sovietinių metodų ryškiu pavyzdžiu autorius nurodo rinkimus 1939-40 metais Rytų Lenkijoje ir Baltijos kraštuose, t. y. tuo laiku, kai Sovietų Sąjunga buvo Vokietijos sąjungininkė. Rinkimai buvo praversti vykdant gausias deportacijas ir egzekucijas. Vien iš Rytų Lenkijos buvo išvežta daugiau kaip milijonas žmonių. Per rinkimus būdavo tik vienas kandidatų sąrašas. Tokiu būdu Lietuvoje buvę laimėta 99,19% visų balsų ir šitas skaičius buvęs išspausdintas viename Londone laikraštyje iš sovietų žinių agentūros 24 val. anksčiau, negu rinkimų urnos buvusios uždarytos.

Toliau autorius pabrėžia, kad bazinė realybė JAV ir Rusijos santykiuose esanti tai, kad daug sovietų piliečių yra priešingi Amerikos vyriausybei, lygiai taip, kaip ir daug amerikony esą nepalankūs sovietams. Autorius nurodęs Sovietų Sąjungos daromus karinius pasirengimus Centrinėj Azijoje, daro galutinę išvadą, kad šie didžiųjų sąjungininkų pasiruošimai esą nukreipti ne prieš Vokietiją ir Japoniją, kurios esančios visiškai nuginkluotos; bet vienų prieš kitus.

K R O N I K A

Dviguba Maironio kūrybos sukaktis

Šį rudenį sukanka 60 m., kai 1885 m. "Aušros" Nr. 7-8 Žvalionio slapyvardžiu buvo išspausdintas pirmasis Maironio eilėraštis "Lietuvos Vargas" - populiarioji daina "Miškas užia, verkia, gaudžia"... Pasak Maironio kūrybos žinovo Juozo Ambrazevičiaus ši daina jau turi visus tuos pagrindinius motyvus, kurie vėliau buvo plėtojami visoje paskesnėje Maironio kūryboje. "Jame reiškiamas skausmas dėl vargų, užgulusių lietuvių; bėgimas iš skurdžios dabarties į praeitį, kad pasižavėtų jos didvyriais, žvelgimas į ateitį su nepalaužiamu giedresnės ateities tikėjimu - "atsibus tėvynės sūnūs". O to tikėjimo šaltinis yra tas poeto įžiūrinimas visatoje nuolatinės dinamikos dėsnis - "mainos rūbai margo svieto", ir antras - "silpnas kelias, tvirtas griuva". Fatalizmo poetas nepripažįsta; kvietizmo, nieko neveikimo vengia. Tik tas keliasi, kas nebijo vargo kieto ir imasi darbų. Su tokia ideologija, sveika, realia ideologija, Maironis prabilo į niekinamą ir laužomą tautą".

Taip pat šį rudenį sukanka 50 m., kai 1895 m. Tilžėje St. Maironio slapyvardžiu buvo išspausdinta pirmoji "Pavasario Balsų" laida. Dar gyvam Maironiui esant buvo išleistos šešios "Pavasario Balsų" laidos, o jam mirus trys. Dešimtoji, sutrumpintoji buvo norima išleisti 1945 m. pavasarį Weimare. Bet spaustuvėje surinktą leidiniui nebebuvo lemta pasiekti skaitytoją.

Šią dvigubą didžiojo mūsų tautos atgijimo poeto Maironio sukaktį turime tinkamai paminėti.

Laikraštinių suvažiavimas Hanau Lietuvių Stovykloje

Š. m. spalio 14 d. Hanau Lietuvių Stovykloje šaukiamas amerikiečių, anglų ir prancūzų okupuotose Vokietijos srityse gyvenančių lietuvių laikraštinių, nepriklausomoje Lietuvoje buvusių žurnalistų Sąjungos narių suvažiavimas. Tikimasi, kad suvažiavime dalyvaus apie 40 laikraštinių, kurių daugumas nepriklausomoje Lietuvoje buvo įvairių Lietuvos partijų laikraščių redaktoriai. Suvažiavime bus svarstomi organizaciniai ir darbo klausimai.

Ta proga Hanau Lietuvių Stovykloje ruošiamą dabar leidžiamą Vakarų Sąjungininkų okupuotoje Vokietijos dalyje gyvenančių lietuvių lietuviškų laikraščių paroda.

Mūsų menininkų nauji kūriniai

Poetas Bernardas Brazdžionis paruošė spaudai eilėraščių rinkinį "Svetimi Kalnai" /180 psl./, vaikams eilėraščių rinkinį Vytės Nemunėlio slapyvardžiu "Tėvų namai", poemą iš netolimos Lietuvos praeities "Vaidila Valiūnas" ir draug su prof. Vaclovu Biržiška 1946 m. "Lietuvių Kalendorių".

Muzikai Stasys Gailevičius /Lübecke/, Bronius Budriūnas /Kemptene/ parašė dainų solo ir mišram chorui. Muzikas Vytautas Marijošius parašė lietuviškas mišias chorui.

Lietuvių literatūros almanachas ir žurnalai

Haffkrugo lietuvių stovykloje gyveną literatai š.m. rugpiučio mėn. išleido literatūros almanachą "Baltija", 60 psl. Tų pat metų rugsėjo mėn. išleido neperijodinio literatūros žurnalo "Gintaras" pirmąsias knygas, 60 psl. ir antrąsias knygas, 60 psl. "Baltija" ir "Gintarą" redaguoja J.Krūminas. Tiek "Baltija", tiek "Gintaras" gausiai ir gražiai iliustruoti. Spausdinami rotatoriumi. Apie juos mes plačiau parašysime sekančiame "Lietuvių žinių" numeryje.

Nauji veikalai apie mūsų praeitį

LAIC žiniomis JAV baigiamas spaudai ruošti veikalas apie mūsų kovas su vokiečiais. Veikalą sudaro trys dalys: kun. Dr.K.Gėčio straipsnis apie Kryžiuočių Ordino kovas prieš Lietuvą, Simo Sužiedėlio straipsnis apie Livonijos vokiečius ir LAIC direktoriaus jungiamasis straipsnis.

Adv. K.R.Jurgėla parašė platų gerai dokumentuotą veikalą apie mūsų tautos praeitį "History of the Lithuanian Nation" 424 psl. Šiame veikalė ypatingas dėmesys kreipiamas į mažiau žinomas Lietuvos istorijos sritis, kaip didžiosios XVI amžiaus reformos, unija su Švedija, Livonijos susijungimas su Lietuva, Napoleono laikų Lietuva, 1863-4 metų sukilimas ir knygnešių gėdynė. Veikalas pabaigiamas nepriklausomos valstybės atstatymu ir Respublikos periodu.

Lietuviški laikraščiai

Šiuo metu Vakarų Sąjungininkų okupuotoje Vokietijos dalyje gyveną lietuviai leidžia keturius spaustuveje spausdinamus laikraščius: "Lietuvis", "Mūsų Kelias", "Aidai" ir "Žiburiai".

Vokietijoje gyvenančių lietuvių laikraštis "Lietuvis" pradėtas leisti š.m. rugpiučio 16 d. Hassendorf /Kr.Rotenburg i.Hann./, anglų okupuotoje Vokietijos dalyje. Nuo rugsėjo 8 d. leidžiamas Dörverden /Kr.Verden-Aller/. Jis išeina kas dvi savaitės, kiekvieno mėnesio 1 ir 15 d. "Lietuvio" leidėjas ir vyr.redaktorius Kazys Kemežys. Iki šiol "Lietuvio" išleisti trys numeriai ir vienas specialus numeris, skirtas pajieškojimams.

Neperijodinio informacinio leidinio "Mūsų Kelias" Nr.1 buvo išleistas š.m. rugsėjo 1 d. Jį leidžia Lietuvių Sąjungos Dillingeno Skyriaus Valdyba. Redakcijos adresas: Dillingenas a/D., Lietuvių stovykla. Vyr.redaktorius D.Penikas, redaktoriai: Al.Laikūnas ir Ant.Musteikis. Iki šiol "Mūsų Kelio" išleisti trys numeriai: rugsėjo 1, rugsėjo 15, spalio 1.

Tą pat dieną kaip ir "Mūsų Kelias" Munchene pasirodė lietuvių informacinis leidinys "Aidai". Jį leidžia Spaudos Darbuotojų Kolektyvas. Vyr.redaktorius Dr.V.Bielieuskas. Ligi šiol "Aidų" pasirodė penki numeriai: rugsėjo 1, 8, 15, 24 ir spalio 4.

Š.m. spalio 5 d. Augsburgėje pradėta leisti lietuvių savaitraštis "Žiburiai". Leidžia ir redaguoja J.Vaidelys ir J.Vitėnas. "Žiburiai" iliustruoti.

Netrukus žada nauji laikraščiai pasirodyti Lübecke ir Tübingene.

Laisvoji Lietuva

Uragvajaus Lietuvių Kultūros Draugija Montevideo mieste leidžia mėnesinį žurnalą "Laisvoji Lietuva". Šis žurnalas skiriamas mokslui, kultūrai, menui, grožinei literatūrai ir kovai už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. "Laisvąją Lietuvą" medžiagiškai ir morališkai remia lietuviai katalikai, socialistai, liberalai, nepartiniai ir visi kiti lietuviai patriotai, aiškiai kovoją už nepriklausomos demokratiškos Lietuvos atstatymą. Metinė žurnalo prenumerata vienas doleris. Jo adresas šis: Juozas Babilius, Calle Rio de Janeiro 4001, Cerro, Montevideo, Uruguay.

Baltijos valstybių ateitis

Latvijos nepaprastas pasiuntinys ir įgaliotas ministras Jungtinėse Amerikos Valstybėse Dr. Alfredas Bilmanis parašė knygėle anglų kalba "Baltic States and World Security Organization" /Baltijos Valstybės ir Pasaulio Saugumo Organizacija/. Joje nušviečiama Latvijos, Lietuvos ir Estijos praeitis ir dabartinė jų būklė. Autorius įrodinėja, kad taikos pastovumui užtikrinti Europoje turinčios būti atstatytos Baltijos tautų nepriklausomos valstybės. Jis siūlo Estiją, Latviją ir Lietuvą paskelbti neutraliomis šalimis ir jų neutralumą garantuoti tarptautinėmis didžiųjų valstybių sutartimis, kaip kad esąs garantuotas Šveicarijos neutralumas. Dr. A. Bilmanis mano, kad trys Baltijos tautos turėtų sudaryti laisvą federaciją su konstitucija, panašia į JAV Konstituciją. Šita federacija sudarytų 67.000 kvadratinį mylių plotą, t.y. tokio dydžio kaip Olandija, Belgija, Šveicarija, Danija ir Luxemburgas drauge ir turėtų 6.000.000 gyventojų, t.y. tiek, kiek Australija. Sovietų Sąjungai tokia laisvų ir taikingų valstybių federacija ne tik nebūtų pavojinga, bet suteiktų jos šiaurės vakarų sienai saugumą. Įdomu pažymėti, kad apie Lietuvos, Latvijos ir Estijos federaciją seniau yra rašę Dr. Jonas Šliūpas ir kun. Juozas Tomas-Vaižgantas.

Lietuvių Tautinis Komitetas

"Defilada" Tygodnik Zolnierzy 1. Dywizji Pancernnej, š. r. rugsėjo 23 d. Nr. 3 rašo, kad Amerikos lenkų spauda plačiai svarstanti aplinkiniu keliu Vašingtone gauta Sovietų Sąjungos okupuotąje Lietuvoje slaptai veikiančio Lietuvių Tautinio Komiteto pareikimą. Lietuvių Tautinis Komitetas esąs sudarytas iš visų politinių grupių ir slapta veikia, kaip Lietuvos vyriausybė, nepripažinti Krymo nutarimų, liečiančių Lietuvos inkorporaciją į Sovietų Sąjungą; ji protestuojanti prieš didžiosios trijų šalių veiksmus, priešingus pagrindiniams Atlanto Chartos principams; reikalaujanti nepriklausomos Lietuvos federacijos su nepriklausoma Lenkija, tam reikalui gavus sutikimą konstitucinio seimo išrinkto laisvai demokratiniais pagrindais, anglų-amerikiečių komisijai kontroliuojant, be kokio nors okupacinės sovietų kariuomenės spaudimo.

Kiek ši žinia, kilusi iš lenkiškų šaltinių, yra teisinga mes nesimame spręsti. Savo skaitytojams ją patiekiame informacijos dėlei. Ji, kaip ir kitos informacijos, rodo, kad Lietuvos nepriklausomybės klausimas vienokiu ar kitokia plotme pradėdamas vėliau svarstyti.

POLITINIŲ ĮVYKIŲ APŽVALGA

Londono konferencija, Balkanai ir atominė bomba

Pasaulio politiniai sluksniai ir spauda tebenagrinėja klausimą, kodėl nutruko užsienių reikalų ministerių konferencija Londone. Pareinamai nu krašto, spauda gina savo atstovų užsienių politikos liniją bei taktiką konferencijos metu. Išimtį Anglijos spaudoje tesudaro londoniškis komunistinis "Daily Worker". Šis dienraštis visą kaltę suverčia Bevinui ir Byrnesui, be jokių rezervų, paremdamas Molotovą. Spauda teberodo didelio blāvumo įvykio vertinime. Nors visi dienraščiai neslepia sunkumų susitarti, bet visi ir kelia viltį, kad ginčijamais klausimais susitarti pavyks. Tam reikia laiko, nes konferencija įvykusi per greitai po karo pabaigos. Antra, niekas nė nemanęs, kad tuojau būtų pavykę išspręsti visus painius klausimus, įrašytus į darbų tvarką. Pagaliau, esą net gerai, kad nuomonių skirtumai pasireiškę jau dabar, negu tai būtų įvykę vėliau ar būtų buvę nutylėti iš viso.

Užsienių reikalų ministrai ir vyriausybių galvos iki šiol stengiasi įrodyti, kad konferencija nepasibaigusi fiasco, kad būtų susitarta įvairiais klausimais ir kad visi nuomonių skirtumai greitai pavyksią išspręsti tiesioginiu vyriausybių kontaktu. Kaip atrodo, iki šiol net vyriausybių galvoms nebus pavykę nuomonių skirtumų išlyginti. Iš Bevino kalbos Anglijos parlamento posėdyje /spalių 9/ matyti, kad, dar konferencijai tebevykstant, buvo mėginta surasti kompromisą, atsiklausiant prez. Trumano, min. pirm. Attlee ir gen. Stalino. Deja, kiekvienas šitų vyriausybių galvų parėmė savo užsienių reikalų ministerį ir todėl konferencija neliko nieko kita, kaip išsiskirstyti, nenugalėjus "negyvo taško".

Tolimesnio bendradarbiavimo klausimas yra pasidaręs nepaprastai opus. Tai matyti ypatingai ryškiai iš paskutiniųjų Byrneso ir Bevino pareiškimų. Pareiškimai buvo labai atsargūs ir apsirėžė vien konferencijos eigos atpasakojimu, susilaikant nuo komentarų, bet, žinoma, ir neatsisakant tų principų, dėl kurių įvyko nuomonių skirtumų su Molotovu. Kai, po Bevino kalbos, Anglijos parlamento opozicijos vadas Churchillis pareiškė pageidavimą plačiau išsistarti užsienių politikos klausimais, tai Bevinas paprašė debatus trumpam laikui atidėti, motyvuodamas tarptautinės būklės susikomplicavimu.

Kaip iki šiol yra paaiškėję, užsienių reikalų ministerių konferencija Londone nutruko dėl dviejų pagrindinių priežasčių: 1. Maskvos nenoro leisti dalyvauti visų klausimų sprendime visoms delegacijoms, 2. New Yorko atsakymo pripažinti tariamai, gyventojų daugumos neatstovaujančias taigi nereprezentatyvias dabartines Rumunijos ir Bulgarijos vyriausybes ir sudaryti su jomis taikos sutartis.

Pastaruoju klausimu Maskva, kaip atrodo, nėra linkusi daryti jokių nuolaidų. Jos spaudoje kasdieną gausu polemikos ir reportažų iš vietos, kuriuose įrodinėjama Balkanų režimų demokratiskumas. Tiesa, spauda nebeginčia, kad sovietinis demokratijos supratimas skiriasi nuo klasinio demokratijos supratimo, galiojančio Vakaruose, bet ji pabrėžia, kad sovietinė demokratija esanti geresnė ir teikianti žmonėms daugiau laisvės, negu bet kuri kita.

Rinkimai į Budapešto miesto tarybą, įvykę spalio 7, leidžia spėti, kad Maskvos teigimas dėl jos Balkanuose sudarytų vyriausybių atitikimo daugumos gyventojų norams, turėtų būti vertinamas su tam tikru atsargumu. Rinkimų rezultatai parodė, kad rinkikai nereiškia pritarimo kraštutiniams kairiesiems elementams, kurie šiuo metu kaip tiktai ir vyrauja tiek Vengrijos vyriausybėje, tiek jos savivaldybėse. Šitiems elementams rinkikai Budapešte atidavė 42 % savo balsų. Kiek iš to tenka komunistams, tuo tarpu dar neaišku, nes komunistai ir socialdemokratų buvo susiblokavę.

Rinkimai į Budapešto miesto tarybą buvo laisvi ir slapti. Tai konstatavo objektyvus užsienio spaudos ir radijo korespondentai. Ši aplinkybė leidžia padaryti išvadą, kad rinkimai atvaizdavo tikras rinkimų nuotaikas. Kadangi komunistams nepavyko surinkti daugumos balsų net Budapešte, kur gyviausiai reiškiasi jų agitacija ir kur gausu darbininkų, tai galima spėti, kad netrukus įvykstančiuose visuotiniuose rinkimuose į parlamentą, kur veikiausiai stipriau pasireikš konservatyvesni gyventojų sluogsniai, jie galėtų surinkti, proporcingai, dar mažiau balsų, negu rinkimuose į Budapešto miesto tarybą.

Panašiu keliu eina ir nosenai praplėstoji Dr. Rennerio vyriausybė Vienoje. Ir ji, kaip ir Vengrijos vyriausybė, yra pasižadėjusi įvykdyti krašte laisvus demokratinius rinkimus. Sunku spėti, kur links rinkimų simpatijos. Visų Austrijos provincijų atstovų nutarimu praplėstoji Dr. Rennerio vyriausybė, kurioje komunistai turi 2 iš 9 ministerių portfelių, gali ir nepavaizduoti tikrosios gyventojų daugumos nuotaikos. Bet negalima nė tvirtinti kaip tai iki šiol darė Maskva, kad jos sudarytoji /nepraplėstoji vyriausybė, kurioje komunistai turėjo vadovaujamąs pozicijas, tame skaičiuje ir rinkimų priežiūrą, būtų buvusi visiems gyventojams priimtina ir užsitarnavusi tapti centrine Austrijos vyriausybe. Tai parodys tikrai rinkimų rezultatai. Rinkimai įvyks lapkr.

Vienokios ar kitokios vyriausybės sudarymas Balkanuose, jeigu tik tai įvyks demokratinio būdu, be abejojimo, nesukels Vašingtono bei Londono kritikos ir pašalins kliūtį, kuri trukdė Londono susitariti. Deja, viltys susilaukti laisvų, demokratinų rinkimų Bulgarijoje, Rumunijoje ir Jugoslavijoje tebėra nedidelės. Priešgai, paskutinioju metu tenai lyg ir sustiprėjo dabar vadovaujantiems komunistų partijoms noras neužleisti turimų pozicijų. Tuo pačiu ir Balkanų konfliktas, jeigu taip galima pavadinti dabartinį "negyvą tašką" šioje opioje problemoje, nerodo greito ir radikalaus atoslūgio žymiai. Jeigu vienur reiškiasi šiek tiek pažangos sunormalėjimo linkme, tai kitur jos visai nematyti. Priešrinkimui nė kova Balkanuose, kiek ji kai kur iš viso leidžiama, vyksta visu smarkumu.

Tuo tarpu Londono konferencijos ir Balkanų problemų aktyviam ponijamant sudaro parlamentų ir spaudos diskusijos dėl atominės bombos. Iš paskutinio prez. Trumano pareiškimo matyti, kad 1. atominės bombos paslaptis nebus niekam, kas jos nežino, išduota, 2. paslaptį nežino Amerikos Jungt. Valst., Didž. Britanija ir Kanada ir 3. niekas kitas, veikiausiai, neturi galimumo atominę bombą pasigiminti /dėl gamybos paslapties nežinojimo bei valiaivų neturėjimo/. Pagaliau, paskutiniu metu pasigirdo autoritetingų balsų, kad atominė bomba neturi dar veiklaus priešginklio ir kad šansai jam išrasti yra lygūs 1000 : 1.

Jurgis Baltrušaitis

MOTINA ŽEMĖ

Motina žeme, kryžiais nustatyta,
Ižiebė amžiai amžiams tavo rytą,
Amžių pusnynus tvėrei tu, žiemkentė,
Kai tavo pilį amžių vargas rentė...

Mena iš tavo ašaroto veido,
Kad daug syk tavo saulė nusileido,
Žinau, kai tu, išvargus dieną, rymai,
Kaip klaikūs, močia, tavo atmainimai...

Dengė, ką tavo rankos kaupė, laistė,
Plėšikų laužo kruviną pašvaistė,
Pikti totoriai tavo klėtis griovė,
Ir veržės gudas į tavo šventovę...

Ir daug kas, daug kas, ką tu sėjai, kulė
Ir vertė gerbti svetimą krivulę,
Ir matė tavo drebulės ir uosiai,
Kai tu vergijos pantį rūsčiai juosei...

Bet tavo aušros aušo panažėlo,
Ir tavo saulės takas neapžėlė,
Nes tvirtos viltys guodė širdį drąsia,
Pergalės dienai auklėdamos dvasią,-

Todėl, kol girios aidas tebegaudžia,
Užtraukęs dainą skambia, kad ir gaudžia,
Būties palaimos kantriai lauk, žemaiti,
Ir krauk, kaip krovei, savo vargo kraitį...

Todėl, priverkus žemės ašarinę,
Atpildo saulės drąsiai lauk, Tėvyne,
Nevysta tavo rutos ir jurginiai
Ir tvarūs Tavo kryžiai ažuoliniai...

P O N A I T I S

- Ko vėpsai, biaurybe? Skusk bulves! Snarpsos, mat, kirmėle! Aš tau! -
 Pamotė! Žaibuojančiom akim pamotė. Suspygsta smuiku, įpuolusi pro duris. Ir niukt Kastyčiui į kuprą.
 Iš sugrubusių rankų iškrinta aplupta bulvė ir ridi ridi nubarba į kampa.
 - Plaškys dar, purvins, uch!
 Miršta boba, taso ausis.
 - Kaipgis! Tau tik tinginiauti! Aa? Ponaitis! Žiūrėk man -
 Panosėje grūmoja titnaginis kumštis.
 Paskui nubrazda sijonas, pašluodamas slenkstį. Užsitenkia durys.
 Šalta kamara, kiaulių ėdalo prirūgus. Pelėsiiais pažaliovasios kerčios.
 Pasienyj skudurų guolis.
 Styro Kastytis ant žagarų kulio - pamėlęs, susitraukęs.
 Priešais - dviausis puodas, artipilnio priskustas bulvių.
 Pro apšalusį langą prieblanda smelkias.
 O nugaroje skausmas, galvoje užia.
 Ir alkis taip kankina -
 Tai jo, našlaičio, kraitis.
 Nejauku kamaroje. Tylu it karste. Tik peilio geležte bulvių luobą gremzia:
 - Gremis, gremis! - -
 Nutyla, lyg ko pasiklauso. Ir vėl - gremis, gremis! - sakytum griežlė neramuolė žemės įmigyje rugius kramtytų.
 O prieblanda tirštėja. Kreivi šešėliai aslą gūla, širdį. Ir gerkle apgniauzia, smaugia.
 - Tave mušė ... Už ką? - šiugžda pakampėmis.
 Miglotos berniuko akys ieško: Kas čia? Argi? Taip! Puodas šit krutina suodinas ausis ir švagžda jam tylut tylutėliai:
 - Tave skriaudė ... Kuo tu kaltas?
 - Ar aš? Aš ... mane visados taip.
 Sujuda sienos, kubilas, kertės:
 - Kaltas, kaltas! -
 Ir kikeną, šaiposi išvėpę juodas lūpas:
 - Chi chi chi! Ponaitis tu!
 Jauna galva našlaičio svyra, mąsto. Ilgai, sunkiai.
 Vakarėj tylumoj girgžda trobos durys. Dunksi žingsniai, milžtuvė statoma ant suolo. Ji pilna šilto, putojančio pieno, saldaus, kaip medaus korys! - Kastytis ryja seiles ...
 - Vaikučiai, šviežio pienelio gerti! - sunkias pro sieną minkštas balsas.
 Kastytis pašoka.
 Puodas pastoja kelis:
 - Kur tu? Ar pamiršai? Ne tau --

- Ponaitis, mat! Chi chi chi! - dar garsiau prunksčia sienos, kerčios.

Našlaitis susigūžia. Šaltis smelkiasi kiaurai, purto kūną. O viduriuose - liepsnos. Ir nugarą lyg kas ylom varstytų --

- Mama! Motute! Kur tu? Kam mane palikai? Kur man dingti? -

O puodas vėl krutina ausis, vėl švagžda;

- Ko tau kentėti? Išcik iš čia. Rasi gerų žmonių -

- Mane suras ... Primuš.

- Pasislėpk!

Sulaikęs kvapą klausosi Kastytis. Tarška puodeliai, klega broliukai, pierpdami pieną.

- Kaip jiems gerai! Ten šilta, šviesu ... Seniau ir aš taip ... kai motinėle gyveno ... Ir tetušis tada kitoks buvo ...

Raižus nagai sugnybia širdį. Ima smakras, lūpos tirtėti. -

- Ei, tu ten! Paskubėk! Metas vakarienę kaisti. Žiūrėk, kad būtų pilnutėlis! Tinginio pantis!

Dunda siena nuo beldimo iš anapus.

Krupteli našlaitis.

- Nėra čia tau širdies, Ko dar lauki?

- Išcik!

- Pabėk! Tuoju!

Švepsi stalas, puodas, žagarai, šiepias durys.

Pakyla Kastytis. Apsidairo. Kaip čia nyku, svetima.

- Greičiau, greičiau!

Tik įleidžia kišenėn peilį baltakriaunį, tetušio jam pirktą, kapurę nuo vagio sugriebia. Jau!

Gervės žingsniais stypčioja prie durų. Tyliai, atsargiai. Delnu spustėri rankeną. Graudžiai griežia durys. Griežia apšarmotos.

Ore žiema.

Saulė raudona sukniubus už miško. Tirštas auksas teka iš saulės burnos, teliuškuoja srovėm. Liūla krauju sniegas. Ir sodas patvino.

O Kastytis slenka, skuba susigūžęs. Glaustosi už medžių. Kad tik nepastebėtų kas!

Takelis veda į pačią sodo kertę. Tvorą. Varteliai. Štai rūpintojėlis. Ir klevoškėnis. Atsimena - pats mažas, keturmetis buvo, ir motutė gyva... Abu pasodino ...

Bet va: priešais jį pati motutė! Šypsosi, tiesia baltas rankas --

Kaip visa žėri! - auksu apsisiautus! Šviesi, šviesi galvai --

- Eikš, eikš čia! - vadina.

Berniukas svyra, puola į jos glėbį ir apsikabina.

Švelnios rankos glaudžia, glosto veidą, spaudžia prie krūtinės, bučiuoja:

- Nurink, tu mano, mano! -

Ir Kastyčiui gera, šilta motinos glėbyje. Nei alkio, nei skausmo --

Naktis išsižioja ir praryja saulę. Tamsa gobia žemę.

- Kastyčio nėra! - visi namai šnabžda. Visi namai nerime.

Tėvas į paraktę:

-- Per daug jau tu vaikystį. Ne tavo - mano!

NACIŲ PRAGARĖ
/Tęsinys iš Nr. 4/

Persirengus, valdininkas nuvedė mane į karcerį, nes paleidžiamųjų kamera jau buvo perpildyta. Ten radau vieną inteligentą lenką, kuris sakėsi vykstant į Berlyną, į liaudies teismą. Jis buvęs kaltinamas platinęs nelegalią literatūrą. Man jis papasakojo, jog už nelegalios literatūros platinimą Poznanėje buvę suimti keli šimtai lenkų, ir jie visi už tai turi atsakyti prieš vokiečių liaudies teismą. Jo nuomone, keli jų busių nuteisti mirti, o kitiems grėšias tik kalėjimas, o tai nesą taip jau baisu. Jis gerai nusiteikęs vyko į teismą, sakydamas: "Jei nenukurs galvos, visvien išvysime laisvę!"

Į karcerį mums atnešė pietų ir įpylė po dvigubą porciją sriubos, nes, valdininko aiškinimu, mes tą dieną daugiau maisto nebegausiame. Po pietų užsirūkėme po papirosą, jų turėjau paslėpęs savo drabužiuose. Būndro likimo draugo gera nuotaika ir mane paveikė teigiamai, nors buvau labai susirūpinęs savo likimu, nes nežinojau, kur mane nuves.

Kriekš vakarą mus išrykiavo kalėjimo koridoriuje, suskaitė ir išvedė į gatvę, kur jau stovėjo nemažas būrys civiliai apsirengusių suimtųjų. Mes prisijungėme prie jų būrio, ir visas transportas, apie du šimtus, pasileidome viešosios policijos lydimi į stotį.

Transportą lydįs policininkas priėjęs prie manęs paklausė:

- Kur Tamsta veža?

- Nežinau! - atsakiau. - Gestapas nieko nesakė, o kalėjimo valdininkai nežino!

- Už ką Tamsta suimtas?

- Mane įtaria norint varyti priešvokišką propagandą!

- Kuo Tamsta kaltinamas?

- Niekuo! Man nieko nebuvo pasakyta!

Pakratęs galvą, valdininkas nuėjo.

Allenšteino prekybos stotyje radome pastatytus specialius kaliniams vežti vagonus. Juos prigrūdo taip, jog ir stovėti nebūvo vietos. Tada vagonus prikabino prie keleivinio traukinio. Iš kalinių išskyrė kolyje. Į Karaliaučių atvykome jau sutemus. Iš traukinio išlipus, mus nuvedė į stoties slėptuvę, kur laukėme, kol atvyks policijos sunkvežimiai nuvežti į kalėjimą. Teko laukti keletą valandų. Atvykus į policijos kalėjimą, mus 7 suimtuošius suvarė į mažytę, apie 1,5 x 3 m dydžio kambarą pačioje paliepėje. Kameroje buvo tik vienas nedidelis stalėlis, penki matracai, kiekvienas po 50 cm ketvirtainyje, viena sudriskusi antklodė ir indas būtiniems reikalams. Išilgai kameros sugulti vietos nebuvo, dėl to turėjome gulti skersai. Taip atsigulus jokių būdų nebuvo galima ištiesti kojų. Matracai buvo tokie trumpi, jog neužteko nė per pusę kūno. Jei norėjai padėti galvą, matracas laužė strėnas, o jei norėjai atsigulti strėnomis, galva kabojo ore. Taip gyvenome tame kambaryje 6 dienas. Maistas buvo neblogas. Bet jo davė mažai. Po kelių dienų kojos nuo per mažo judėjimo nebenorėjo tarnauti.

Savotiškas reiškinys vokiečių kalėjimuose yra kalėjimo kalfaktoriai. Jie policijos kalėjime šeimininkavo visiškai laisvai: vaikščiodavo pas kalinius į kameras ir atrodė esą faktini kalėjimo valdovai, bet kartu ir nešvariausi biznieriai. Jie už fantastiškai aukštas kainas galėjo parūpinti kaliniams visako. Viena cigarėtė kainuodavo nuo trijų iki dešimties markių. Pigiiau buvo galima parūkyti į laikrastinį popierių susuktą kramtomąjį tabaką. Už vieną vadinamą "tutelę" imdavo po tris markes. Iš vieno gabalo kramtamojo tabako, kuris kainavo 40 pfenigų, padarydavo iki dvidešimts penkių tutelių. Už laikrodį buvo galima gauti pakutį cigarėčių, taip pat už aukso žiedus ar kitus papuošalus.

Kaliniai, pabuvę ilgesnį laiką kalfaktoriais, susikraudavo didelį turtą. Sunku tikėti, kad kalėjimo administracija nežinotų apie tai, kas kalėjime darosi. Reikia manyti, kad, jei ne kalėjimo administracija, tai atskiri valdininkai dalyvavo pelne, kuris per vienus metus pasiekdavo šimtus tūkstančių markių.

Po šešių dienų vėl reikėjo vykti toliau. Vis dar nežinojau, kur mane veža. Bėgant transportą, mane įvarė į kitą kamerą, kurioje radau A.A. Martyną Reizgį, buvusį Klaipėdos Krašto Direktorijos pirmininką. Pasirodė, kad jis taip pat buvo transporte, tik laukė išvežimo. Jį staipgi nežinojo, kur bus vežamas. Kai mudu priskyre prie vieno transporte, supratome, kad vykstame viena kryptimi.

Vėlai vakare kaliniams vežti skirtuose vagonuose atvykome į Dancigą. Stotyje mūsų laukusi policija susodino mus į sunkvežimius ir nuvežė į policijos kalėjimą. Čia visus užregistravo ir davė maisto. Buvo po pusiamakčio. Mus nuvedė į kalėjimo slėptuvę, kur turėjome sėdėti ir laukti ryto, kol būsime vežami toliau.

Antrą rytą mus vėl suvarė į kaliniams vežti skirtus vagonus ir prikabino prie traukinio Stettino kryptimi. Labai lėtu tempu vazlavome visą dieną. Prieš temstant atvykome į Stettiną. Išlipus iš vagonų, mums liepė sustoti greta po du. Mus pasitikęs policijos viršininkas /Polizeimeister/ atsinešė visą krūvą geležinių pančių ir paeiliui surakino visus poromis. Tada mus susodino į sunkvežimius ir, stipriai policijos sargybai lydint, nuvežė į smogikų valdomą Póllico darbo auklėjimo stovyklą, apie 10 km nuo Stettino.

Stovykla buvo aptverta dviem ratais spygliuotos, įelektrintos vielos. Tarp abiejų spygliuotos vielos ratų patruliavo specialiai išmokinti šunės, o naktį dar vaikštinėjo sargybos patruliai. Stovykla buvo nedidelė. Prie visų kampų buvo pastatyti sargybiniam bokštai su prožektoriais.

Mus išsodino stovyklos kieme, nuėmė pančius, suskaitė ir suvarė į kamerą. Atėjęs stovyklos viršininkas apklausinėjo kiekvieną už ką jis suimtas ir kur vyksta.

Keletą valandų palaukus, mus nuvarė į dezinfekcijos skyrių. Ten liepė nusirengti ir drabužius surišus atiduoti dezinfekcijai. Nuogi turėjome laukti apie porą valandų, kol nuvarė mus į maudyklę. Ten paleido šalto vandens dušus. Maudyklėje išlaikė apie pusę valandos. Pagaliau iš maudyklės išleido ir pareiškė mums, jog drabužių šiandien iš dezinfekcijos katilo išimti negalima ir jie ten bus iki ryto.

Rankšluosčių nusišluostyti taip pat nedavė. Šlapius ir visiškai nuogus išvarė į kiemą, liepė išsirikiuoti, suskaitė ir nuvedė per kiemą į apie šimtą metrų atstų esantį baraką. Barakas buvo nešildytas. Oras drėgnas ir labai šaltas, nes jau buvo gruodžio mėnesio pradžia. Barake išdalino po dvi antklodi ir pranešė, jog mes dar gausią valgyti, tik turime dar valandėlę palaukti. Visą dieną nebuvome valgę, o jau buvo vėlus vakaras. Dantimis kalendami, kaip vilkai, laukėme vakarienės. Pagaliau atnešė šaltų neluptytų bulvių ir kažkokio padažo. Godžiai valgėme, nors labai sunku buvo valdyti dantis. Po vakarienės galėjome atsigulti, nes jau buvo po vakarinio patikrinimo.

Drebėdami sugulėm, bet užmigti nebuvo galima. Tik prieš rytą, kai kamera nuo mūsų kiek sušilo, vienas kitas pradėjo snausti. Bet jau miegoti nebebuvo laiko. Greit reikėjo atsikelti, vėl nuogiems kieme išsirikiuoti ir eiti atsiimti iš dezinfekcijos drabužių.

Parsinešę iš dezinfekcijos drabužius,ėjome praustis. Apsirengus mus išvarė į kiemą pasportuoti. Tirštas rūkas kaip peiliais badė rankas ir veidą. Dauguma suimtųjų žniokštė kaip garvežiai, čiaudėjo ir kosėjo.

Po sporto sugrižus į baraką, vienas tos stovyklos suimtųjų atnešė kuro pečiukui ir ugnies. Kada kameroje pasidarė šilta, mes pradėjome atsipekėti. Pasirodė, kad tik vienas iš mūsų tesusirgo rimčiau nuo peršalimo ir pradėjo karščiuoti. Jis turėjo kelias dienas pagulėti.

Toje stovykloje palikome keturias dienas. Nors mūsų ten daugiau nebekamavo, tačiau gavome pajusti stovyklos režimą. Vakaraus nebuvo galima gulti prieš patikrinimą, o patikrinimas būdavo gana vėlavai, tarp dešimtos ir vienuoliktos valandos. Rytais jau meldavo pusę penktos, o gal ir dar anksčiau. Tokiu būdu diena pasidarydavo gana ilga.

Prie įėjimo į mūsų kambarį buvo mažytis prieškambariukas. Čia buvo indas būtiniems reikalams. Nakčiai indas buvo per mažas ir srutos liejosi per visas puses. Ryte reikėjo prieškambarį išvalyti, bet visi norėjo išsisukti nuo to darbo.

Mūsų kambario seniūnu buvo paskirtas vienas sunkiųjų darbų kalėjimo kalinys, kuris su tuo transportuėjo į kitą sunkiųjų darbų kalėjimą. Jis paaiškino, kad sergąs priteršęs prieškambarį ir smogikas, kuris atėjo mūsų išvesti į išvietę, iš lovos išvarė sergantį, kuris, be to, dar turėjo ir vandens ligą, valyti prieš kambarį.

Išeinamoji buvo kiek nuošaliau nuo gyvenamųjų barakų. Srutinė buvo išmūryta, o ant jos pastatyta išeinamoji. Joje buvo apie keturiasdešimt skylučių su dangteliais. Visą buvo švariai išmazgota ir švariai užlaikoma.

Vienas tos stovyklos suimtųjų papasakojo mums savo išgyvenimus iš tos stovyklos gyvenimo.

Toje stovykloje buvę ir žydų. Žinoma prieš tai, kada smarkiai šalo, atėję smogikai naktį išvarė nuogus suimtuosius į išvietę ir įsakė visiems išsituštinti ant lentų-sėdynių ir rankomis išmatas užtepti ant sėdynių ir dangelių. Tada juos vėl nuvarė gulti.

Kada išmatos jau buvo prie lentų tvirtai prišalusios, smogikai išvarė nuogus žydus į išvietę ir įsakė sėdynes ir dangčius švariai nuvalyti. Neturint jokių įrankių, žydai turėjo iš-

matas nagais nuo lentų nugrandyti. Kai jie buvo visą švariai nuvalę, vėl nuvarė juos gulti.

Kada iš išvietės veždavo sruutas, jas suimtieji pompodavo į statines, kurios buvo įmontuotos ant ratų. Kad pompos žarna neužstrigtų, vienas žydas turėjo atsistoti sruutų duobėje ir sruutas rankomis nuolat maišyti. Pripildžius statinę, suimtieji turėjo bėgom ją išvežti į laukus ir išpilti. Žydas turėjo rankomis statinę išgrandyti ir tada stoti į statinę ir laikyti statinės dangtį. Suimtieji jį turėjo vežti taip statinėj stovint atgal į stovyklą. Nereikia manyti, kad tiems suimtiesiems būtų buvę leista nusiplauti arba išsivalyti drabužius. Jie turėjo taip eiti į baraką su visais purvais.

Toje stovykloje buvo ir moterų. Jų barakai buvo atitverti. Mums papasakojo, kad smogikai daug moterų ir mergaičių išprievartavo. Buvę net tokių atsitikimų, kad stovyklos viršininkas moteris kitų moterų akivaizdoje išžagino. Tokiai moteriai, kuri patiko kuriam smogikui, nebuvo kitos išeities, kaip pasiduoti smogiko užgaidoms, arba mirti. Moteris, kurios jiems nenorėdavo pasiduoti, jie nužudydavo įvairiais būdais kankindami, varydami jas į sunkiausias ir biauriausias darbas.

Penktą rytą vėl atvyko policijos automobilis mūsų paimti. Policijos viršininkas mus vėl surakino po du, susodino į sunkvežimį ir su stipria apsauga nuvežė į Stettiną. Kalėjime mus užregistravo, davė po sumuštinį ir vėl nuvarė į stotį su stipria policijos apsauga, kaip baisiausias nusikaltėlius. Publika su panieka į mus žiūrėjo, kaip į suimtų banditų gaują.

Stotyje radome kaliniams vežti vagonus, į kuriuos mus vėl suvarė. Berlyne tuo laiku siantė šiltinė, dėlto mus vežė aplinkiniu keliu. Pavakarėj pasiekėm Stralsundą, kur mus vėl nuvežė į kalėjimą. Mes penkiese patekome į vieną kamara: M.Reizgys, vienas pirklys iš Stettino, kuris sakęs pardavęs partijos nariams drabužių be leidimo ir už tai buvęs nubaustas du metus sunkiųjų darbų kalėjimo. Trečias buvo kariuomenės vyr.viršila. Jo kuopa buvo rytų fronte pavogusi ir paskerdusi kiaulę, kuri jau buvusi perimta kariuomenės žinion. Už tai buvęs nubausti kuopos vadas, būrio vadas, jis, viršila, ir dar keli dalyviai tris metus sunkiųjų darbų kalėjimo. Jis vyko į kariuomenės bausmės stovyklą Lingene, ties Holandijos siena. Ketvirtasis buvo policijos valdininkas iš Dancigo. Jis labai keikė savo žmoną, nes sakęs dėl jos patekęs į kalėjimą. Žmona turėjusi meilužį-partinį, o kai jis norėjęs jį išmesti iš namo, tas jį dėl kažkokio fiktyvinio nusikaltimo apskundęs gestapai. Jis tuoj buvęs suintas.

Po kelių dienų vėl pradėjome rengtis kelionei. Mus perkėlė į salę, kur suėjo visi į transportą paskirtieji. Visi žinojo, kurlink jie vežami, tik mudu su Reizgiu dar tikrai nežinojome savo kelio galo. Kada kalėjimo valdininkas peržiūrėjo mūsų lydimočius dokumentus, jis, be kitko, taip pat paklausė, kurie iš mūsų vyksta į Oranienburgą. Kada nė vienas neatsiliepė, mudu supratome, kad tai bene būsime mudu.

Iš Stralsundo nuvežė mus į Bützow. Čia jau rinkosi visi į Oranienburgą vyksta. Mūsų būrys buvo apie 80 žmonių, vyrų ir moterų. Iš šiosios mus nuvarė į sunkiųjų darbų kalėjimą. Ten teko koridoriuje apie porą valandų palaukti. Tada pradėjo po vieną šaukti į raštinę ir registruoti, pareikalaujant įvai-

rių asmens žinių. Jau pradėjome manyti, kad mus paliks čia, bet pagaliau vėl liepė sustoti ir išvedė atgal į miestelį, kur buvo teismo kalėjimas. Čia suvar į kalėjimo mokyklos salę ir paliko mus vėl apie savaitę laiko gyventi. Per dienas reikėjo pėsčioti senas kanapinės virves. Pro langus net buvo galima žiūrėti į gatvę. Mes gyvenome kaip išimtininkai. Valgis buvo pusiau pakenčiamas.

Paskutinį kartą prieš Oranienburgą sustojome Neu-Brandenburge. Čia pernakvojom kalėjime. Teiravaus pas kalėjimo kal-faktorių, kaip ten tame Oranienburge esama, nes daug buvau apie tą stovyklą skaitęs ir girdėjęs. Jis mane ramino, sakydamas, jog kalbama, kad jaunieji ir pikčiausieji smogikai būsią išvežti į frontą ir jų vieton pareis senesni, ramesni vyrai, kurie jau taip nebešėls. Jis man sakė, tik nereikia nusiminti ir nusigąsti.

Iš jo kalbos supratau, kad nieko gero laukti netenka. Bet vis dar negalėjau įsivaizduoti, kaip ten ištikrųjų galėtų būti. Vienas recidivistas, kuris iš kalėjimo buvo vežamas į stovyklą, pasiputęs pradėjo aiškinti, jog jam ten stovykloje nieko blogo nepadarysią.

- Aš jau žinau, kaip su jais reikia elgtis ir kaip išsisukti! Manęs jie jau nesuraitys!

Paskui, vos pabuvęs stovykloje savaitę, tas pats drašuoelis vieną dieną pareiškė:

- Aš verčiau norėčiau būti dar dešimtį metų sunkiųjų darbų kalėjime, kaip mėnesį tame pragare!

Neu-Brandenburgo stotyje mus nuvarė į keleivinį vagoną, kuris buvo rezervuotas kalinių transportui. Čia ėjimo ir būrys moterų, vežamų į Ravensbrūcko moterų koncentracijos stovyklą. Dalis nuo mūsų būrio atsiskyrė ir nuvažiavo kita kryptimi, arba buvo suvaryti į kitus vagonus. Tame vagonė likome tik būsimeji koncentracininkai.

Fürstenbergo stotyje moteris jau pasitiko smogikės. Komandos viršininkė, įėjusi į vagoną, gana griežtu tonu išvijo moteris kuo skubiausiai iš vagono. Vagone likome tik vieni vyrai, gal apie keturiasdešimt.

Mus lydįs policmeisteris dar davė mums kelis naudingus patarimus, "kaip išvengti didesnių nemalonumų". Iš jo kalbos supratome, kad stovykloje galima laukti įvairių netikėtumų. Jis ragino mus nenusiminti, o tik elgtis drąsiai, kareiviškai. Jis, be kitko, patarė stotyje jau išlipti iš vagono be kepurų ir kiek galint, greičiau išeiti iš vagono, kad smogikams nebūtų progos mums "padėti". Toliau patarė greit ir tvarkingai išsiri-kiuoti, ramiai stovėti, klausimus atsakyti aiškiai ir drąsiai ir nežiūrėti smogikams į akis.

Tokie pamokymai mums buvo gana naudingi, bet mus taip pat nemažai ir sujaudino. Kuo labiau artėjome prie tikslo, tuo labiau didėjo mūsų susijaudinimas. Be to, policmeisteris mums patarė suvalgyti visas maisto atsargas, nes smogikai visvien viską atimsią. Susijaudinę laukėme momento, kada traukinys sustos Oranienburgo stotyje ir turėsime susipažinti su realybe. Kol iš vienos stovyklos nuvykau į kitą, praėjo nemažiau, kaip šešios savaitės.

M U S D O M I N Ą K L A U S I M A I

Kolumbija gali priglausti 5.000 lietuvių

"Naujienos", remdamosios paskiausiomis iš Pietų Amerikos gautomis žiniomis, praneša, jog žymiam lietuviui prekybininkui, didelės eksporto-importo bendrovės savininkui ir buv. diplomati Stasiui Siručiu pavyko išgauti iš savo vyriausybės oficialų sutikimą Kolumbijon įsileisti 5.000 lietuvių, dabar esančių Vokietijoje. Laikraštis pažymi, jog Kolumbija šalia Brazilijos, Argentinos ir Urugvajaus yra tinkamiausios lietuvių emigracijai šalys Pietų Amerikoje. Įsikūrimui Paragvajuj dabar reikalingi didesni kapitalai, o Peru ir Bolivija lietuvių emigracijai visai netinkami kraštai. Taip pat "Naujienos" turi žinių, jog panašių žygių, kaip Stasys Sirutis, yra padarę ir kt. Pietų Amerikos valstybėse gyvenę lietuviai, tačiau atsakymai iki šiol dar negauti.

Šaukiami du amerikiečių lietuvių kongresai

"Draugas" 214 nr. oficialiai paskelbė, jog Amerikos Lietuvių Taryba lapkričio 29, 30 ir gruodžio 1 d. šaukia visų amerikiečių lietuvių kongresą. Kongresas įvyks Čikagoje, garsiajame Congress hotelyje. Šio kongreso uždavinys, kaip praneša laikraštis, "pareikšti Amerikos lietuvių vieningą nusistatymą, kad Lietuva privalo būti atsteigta, kaip laisva, nepriklausoma ir demokratinė valstybė, padėti lietuviams apginti savo teises būsimoje taikos konferencijoje, suburti visų Amerikos lietuvių pastangas dėl demokratinės ir pastovios taikos pasaulyje. Kongrese dalyvaus visos amerikiečių lietuvių politinės grupės, išskyrus komunistus, kurie varo aršią propagandą prieš šias bendras lietuvių pastangas, kongresą vadindami "visuotiniu klumpių sunėsimu", o jame dalyvaujančias krikščionių demokratų, socialistų ir kt. politines grupes "visų antidemokratinų srovių gramafonais" ir kt. /"Vilnis" 211 nr./. Iš šios propagandos nesitikėdama nieko geresnio, amerikiečių lietuvių komunistų grupė nutarė taip pat sušaukti kongresą ir jame priimtomis rezoliucijomis pasisakyti prieš pirmojo kongreso siekimus. Šiam kongresui minimos dvi vietos - Čikaga ir Pitsburgas. Data kol kas neaiški.

Briedis dar girioje, bet laužas jau užkurtas

Paskiausiuose iš J.A.V. gaunamuose Lietuviškuose laikraščiuose daug vietos randa įsisiūbavusi polemika dėl Vyriausiojo Komiteto siunčiamos Vokietijoje gyvenančių lietuvių delegacijos Amerikon. Delegacija sudaryta daugumoje iš buv. politinių kalinių nacių koncentracijos stovyklose ir bolševikų kalėjimuose, tačiau amerikiečiams lietuviams komunistams jie visi "fašistiški šunės", "smetonininkai", "Lietuvos išgamos", "kvislingai" ir kt. Tuo metu, kai visa demokratiškoji lietuvių visuomenė, pradedant kraštuotinais katalikais ir baigiant kairiausiais socialistais, su nekankančiu laukia delegacijos.

Kas daroma Lietuvai gelbėti

"Amerika" Nr. 38 rašo, kad rugsėjo 25 d. per NBC radiją ir jo skyrius, iš viso apie 200 stočių, buvo transliuojama "Bill of Rights" programa. Joje dalyvavo filmų režisieris Cecil de Mille ir kongreso narys Alvin O.Konski, kuris reikalavo pavergtoms tautoms, tarp jų ir Lietuvai, laisvės. Tas pats laikraštis rašo, kad Šv.Tėvas Pijus XII šiomis dienomis pasiuntė 200.000 fr.auką paremti Prancūzijoje esantiems lietuviams. Popiežius Pijus XII visą laiką padeda lietuviams ir rūpinasi, kad pavergtoms tautoms būtų gražinta laisvė. Pijus XII Lietuvą yra pavadinęs pirmoju katalikybės postu Šiaurės Europoje. Tas pats laikraštis viename straipsnyje rašo, jog rugsėjo mėn. gale iš New Yorko išplaukė laivas, išveždamas apie 110.000 svarų drabužių lietuviams, esantiems Vakarų Europoje. Tie daiktai lietuviams buvo surinkti ir išsiųsti per Bendrąją Amerikos Lietuvių Šalpos Fondą.

Taisyklės išvežtiesiems traktuoti

Gen.lt.Geoffrey Keyes, vadovaujantis amerikiečių VII armijai, turinčiai savo žinioje Vakarų Vokietiją, paskelbė karinės vyriausybės karininkams taisyklės išvežtųjų reikalams tvarkyti. Jos atpasakotos amer.karinomėnės dienraštyje "The Stars and Stripes". Germany Edition, Number 188, 1945.X.9 laidoje, Heidelbergo rubrikoje. Su taisyklėmis pravartu susipažinti kiekvienam, gyvenančiam VII armijos zonoje, nes jose išskaičiuotos išvežtųjų teisės. Taisyklių trumpa santrauka tokia:

VII armijos zonoje gyvenantiems išvežtiesiems turi būti suteikta pirmenybė ar bent lygus traktavimas su vokiečiais civiliais maisto, pastogės, medicinos pagalbos ir pramoginių, tikiybinių bei švietimo lengvatų atžvilgiu. Bet koks taisyklių aiškinimas turi būti išvežtųjų naudai. Išvežtieji negali būti laikomi, stovyklose ar kaimuose tokiu būdu, kad susidarytų kalėjimo įspūdis. Išskyrus specialias stovyklas pavojingiems saugumui asmenims, bet kokios spygliuotos vielos ar kitoniškos užtvartos turi būti pašalintos. Išvežtiesiems turi būti suteikta tokia pati judėjimo laisvė, kokią turi vokiečiai civiliai.

Išvežtiesiems turi būti suteikta pirmenybė prieš vokiečius gyventojus pramogų, tikiybės ir švietimo lengvatų srityse. Naujienų paskleidimo tikslu, turi būti parūpinti radijo aparatai ir sudarytos sąlygos spausdinti laikraščiams gimtąja kalba.

Vokiečių administracijos įstaigos turi būti įpareigotos prisidėti prie galimai geresnio aprūpinimo išvežtųjų, kol šie bus evakuoti, pastoge, drabužiais, medicinos pagalba ir maistu. Karinės vyriausybės karininkas nurodyta naudotis savo rekvizavimo teise, kad išvežtųjų reikalai būtų patenkinti ir kad išvežtųjų traktavimo pirmenybė prieš vokiečius būtų užtikrinta, be jokio klausimo.

Vieninteliai išvežtieji, kurių laisvė bus aprėžta, yra lenkai, kurių atskyrimą rekomenduos lenkų ryšių karininkai dėl jų būdo ir pavojingumo srities saugumui. Tokiems lenkams bus sudarytos kiekvienoje srityje specialios stovyklos. Lenkai, nenorį grįžti namo iš baimės susilaukti politinių represijų ar dėl kitų priežasčių, gali likti amerikiečių zonoje Vokietijoje.

Ž I N I O S I Š L I E T U V O S

Amerikiečių lietuvių spauda, pasinaudodama įvairiais Tarybų Sąjungos ir neutraliųjų kraštų šaltiniais, paduoda vis daugiau ir daugiau žinių iš bolševikų okupuotos Lietuvos, kurios, tiesa, labai nepilnos ir neįakankamos tikram Lietuvoj gyvenamos kasdienybės vaizdui susidaryti, tačiau vis dėlto padeda bent šiek tiek susivokti apie tėvynėje pasilikusiųjų lietuvių gyvenimą, jų vargus ir jų didžiuosius rūpesčius. Tarp tokių žinių čika-giškės "Naujienos" rugsėjo 7 d. numeryje pažymi, jog Maskva jau pripažįstanti, kad vėl katargos darbas į Sibirą ir kit. Rusijos vietas

iš Lietuvos išvežta dešintys tūkstančių lietuvių

Apie šiuos naujus išvežimus neseniai yra pareiškęs liaudies komisarų tarybos pirmininkas draugas Mečys Gedvilas, darydamas pranešimą Maskvoje, Aukščiausioje TSRS Taryboje, svarstant biudžeto klausimą. Toje kalboje M. Gedvilas, be kitko, yra pareiškęs savo padėką "broliškoms tarybinėms respublikoms" už pagalbos suteikimą "atvykusiems talkos darbams lietuvians". Tos pačios "Naujienos" talpina ir kitą LAIC žinią, iš kurios aiškėja, jog lietuviai maža teturi laiko Lietuvos sugriauto ūkio atstatymo darbams. Darbo Valstiečių suvažiavimo Vilniuje paskelbtaj rezoliucijoje, po padėkos Stalinui už išvadavimą iš nacių okupacijos, primenami tie nuopelnai, kuriuos Lietuvos liaudis įgyjo už aktingumą prie aerodromų statybų, plentų ir geležinkelių remontų, už aukas tankų ir lėktuvų gamybai, už "socialistinių susipratimą, atliekant pyliavas ir kitokias prievoles žemės ūkio gaminiais", o taip pat ir už darbą prie medžių apdirbimo... Donbaso kasykloms.

Komunistų partija nesanti populiari

"Pravda" patalpino Lietuvos Komunistų Partijos centro komiteto sekretoriaus Antano Sniečkaus pranešimą Kominternui, kuriame jis yra pareiškęs susirūpinimo dėl partinių kadro trūkumo Lietuvoje. Sniečkus pažymėjo, jog partija ėmėsi ypatingų priemonių pasireiškusiai krizei pašalinti, ir jau esą prie visų ūkinių organizacijų priskirti direktorių pavaduotojai politiniams reikalams, kitaip tariant-politruakai, kurių uždavinys tarp darbuotojų propaguoti komunistines idėjas ir patraukti galimai daugiau žmonių partiniam darbui ir organizacijon.

Lietuva kolonizuojama raudonarmiečių

LAIC komentuoja vieną "Pravdos" straipsnį, kuriame rašoma apie sudarytus specialius sėklų fondus Lietuvoje. Iš tų fondų pirmoje eilėje esą privalu sėjai sėklomis aprūpinti naujakurius raudonarmiečius. Kaip šie raudonarmiečiai atsirado Lietuvoje ir kieno žemėse jie tapo naujakuriais, bolševikai nepaduoda jokių žinių. Viena tik aišku, jog Lietuvoje niekuomet nėra buvę žemės pertekliaus, ir tikrieji raudonarmiečių žemių savininkai turėjo išvykti arba į "broliškasias respublikas", arba į koncentracijos stovyklas.

Tie patys amerikiečių lietuvių šaltiniai praneša ir apie nepaprastai didelį Lietuvoje arklių trukumą, dėl ko įvairiose vietose žemė dirbama jau ir raguočiais. Per paskutinius dvidešimt penkerius metus pirmą kartą valstiečiai palikę neužsėtą žemę. Apie tai tarp eilučių prasitaria Maskvos "Pravda", pažymėdama, jog Lietuvoje vedama aktyva propaganda už apsėjimą bent 2.000.000 ha. Kaip žinome, nepriklausomoje Lietuvoje be Vilniaus krašto buvo apie 2.735.900 ha dirbamos žemės, kuri niekuomet nedirvonavo.

Nauji pasikeitimai LTSR liaudies komisarių Taryboje

Amerikos lietuvių dienraštis "Laisvė" praneša apie naujus tarybinės Lietuvos vyriausybės pakeitimus. Mečys Gedvilas tebėra gelcžinis liaudies komisarių tarybos pirmininkas. Beveik staigmena, kad victojų A. Guzevičiaus ir vidaus reikalų liaudies komisarus iškilo kažkoks J. Bartašūnas. Kiti pakeitimai vyriausybėje pagal "Laisvę" atrodo taip: J. Laurinaitis paskirtas žemės ūkio, V. Augustinaitis - prekybos, K. Domaševičius - teisingumo, K. Andriejaitis - maisto pramonės, Povilas Ratomskis - užsienių reikalų liaudies komisaris. Valstybinio plano komisijos pirmininku ir toliau pasilikęs J. Vaišnora.

LTSR literatų darbai

Amerikos lietuvių komunistų dienraštis "Vilnis" 207 nr. spaudos apžvalgoje paduoda truputį žinių apie keturis šiandieninius tarybinius lietuvių rašytojus. Pirmasis jų - Petras Cvirka minimas ryšium su jo trečiaja kiniečių kalbon išversta ir kiniečių žurnale "Epocha" atspausdinta novele. Ši novelė, autorius pavadinta "vienu paveikslu", vertimo gavusi skambų "Kovos kelio" vardą. Liudas Gira neatsilikęs nuo Petro Cvirkos. Neseniai bolševikų literatūros laikraštis "Literaturnaja Gazeta" išidėjo didelį Liudo Gira atvaizdą ir straipsnį apie jį, kaip apie poetą ir raudonarmietį kovotoją. Trečiuoju minimas Antanas Jasiūnas, dabar rašas naują dramą "Tadas Blinda", kuri dar šį rudenį turinti pasirodyti teatre. Antano Venclovos literatūriniai darbai šiuo metu daugiau ar mažiau apsiriboja "Lietuviškosios Enciklopedijos" redagavimu. Antano Venclovos nuomone, daugelis vietų enciklopedijoje reikalingos "kito nušvietimo, bet daugelis sričių yra nekintamos vertės". Iki 1947 metų esą būtina išleisti dar kelis enciklopedijos tomus.

Spaustuvių darbininkai gražinami prie savo darbo

"Laisvė" 216 nr. praneša, kad "ryšium su karo pabaiga ir susidariusiomis sąlygomis praplėsti spaustuvių darbą pagal Leidyklų ir Poligrafijos Valdybos prie LTSR liaudies komisarių tarybos paraiškas liaudies komisarių taryba priėmė nutarimą įpareigoti visų liaudies komisariatų ir žinybų vadovus gražinti Leidyklų ir Poligrafijos Valdybos žinion raidžių rinkėjus, linotipininkus, spausdinamųjų mašinų mašinistus, cinkografus, litografus ir knygrišius, dirbančius ne savo specialybės darbą ir neužimančius atsakingų vietų, bei neįgijusius naujos aukštesnės kvalifikacijos specialybės".

K R O N I K A

Prof. M. Biržiškos atsiminimai

Dabar Vokietijoje gyvenąs buv. Vilniaus Universiteto rektorius prof. Mykolas Biržiška yra žymus ne tik mūsų literatūros istorikas, bet taip pat ir memuaristas. Jis yra parašęs savo jaunystės atsiminimus "Anuo metu", kurių I d. buvo išleista nepriklausomoje Lietuvoje, savo atsiminimus iš kelionės po J.A.V. lietuvių kolonijas etc. Šiuo metu jis parašė savo atsiminimus apie šiemet Lietuvoje mirusį prof. Mykolą Römerį, su kuriuo jam yra tekę daug metų bendrai dirbti. Tuose atsiminimuose daugiausia liečiamas 1905-19 m. laikotarpis. Taip pat ten rašoma ir apie Lietuvos masonus. Šie atsiminimai esą jau pasiųsti Amerikos lietuvių spaudai. Dabar prof. M. Biržiška rašo atsiminimus "Galvojimai apie lietuvių tautą". Jų esą jau parašyta du trečdaliai.

Aušros belaukiant

Montgomery stovykloje - Dörverden Kreis Verden š.m., spalio 11 d. išleistas rotatorium spausdinto laikraščelio "Aušros belaukiant" 1 Nr., 12 psl. Leidžia Spaudos Darbuotojų Kolektyvas, redaguoja Albinas Pocius, kaina 1 RM. Laikraštelyje pora eilėraščių, publicistinis straipsnis, beletristikos kūrėlis ir kitokių smulkmenų.

Tėviškėlės Aidas

Hanau lietuvių stovyklos pradžios mokykla šį rudenį išleido pradžios mokyklos II skyriui, III skyriui ir IV skyriui skaitymo knygeles "Tėviškėlės Aidas". Iš viso 3 knygeles, kiekviena po 27 puslapius. Knygelių tekstai spausdinti rotatorium, o viršeliai spaustuveje. Šiose skaitymų knygelėse duota žymesniųjų mūsų beletristų kūrėlių ir poetų eilėraščių. Tos knygelės šiuo metu, neturint vadovėlių, žymiai palengvins pradžios mokyklos darbą. Pirmajam skyriui "Tėviškėlės Aidas" ruošiamas.

Wiesbadeno lietuvių stovykloje rotatoriui buvo išspausdintos vaikams skaitymų knygelės "Lietuvos Balsai".

Neįvykęs suvažiavimas

Keletas Lietuvos Žurnalistų Sąjungos narių Hanau Lietuvių Stovykloje spalio 14 d. šaukė lietuvių žurnalistų suvažiavimą. Dalis žurnalistų atvažiavo, tačiau, patiems suvažiavimo iniciatoriams neatvykus, suvažiavimas negalėjo įvykti. Kiek anksčiau šis suvažiavimas buvo šaukiamas Munchene, kur taip pat neįvyko. Toks žurnalistų suvažiavimo iniciatorių elgesys daugiau, negu nerimtas.

Nacių nužudyti 9 lietuviai

"Frankfurter Rundschau" š.m. X.17 d. paskelbė žinutę iš Rüsselsheim a.M., kad tenykštėse Waldfriedhofs kapinėse š.m. kovo 23 d., trys dienas prieš atcinant amerikiečių kariuomenei, SS sušaudė 9 lietuvius darbininkus. Sušaudyti vietos nacių vadovybės įsakymu, be teismo ir neleidus sušaudytiems pasiaiškinti dėl jiems primestamo "grobimo". Po penkių dienų vienas vietos gyventojas lavonus palaidojo. Dabar šis dalykas karinės vyriausybės tiriamas.

AMERIKIEČIAI TEBESITERRINA AKCIJĄ UŽ PĀGALBOS TEIKĪMĀ
SIBIRO LIETUVIAMS

Kokiais keliais Amerikas lietuviai pasiekia tremtinius Sibire

Cikagiečių lietuvių dienraštis "Draugas" 203 numeryje vėl pasisako už akcijos, siekiančios padėti Sibiro taigose ir Šiaurės ledjūrio pėdaraščių koncentracijos stovyklose tebevargstantiems dešimtims tukstančių lietuvių, sustiprinimą. Dienraštyje rašoma:

"Mūsų įstaigų ir visuomenės dėmesys dabar daugiau ir daugiau kreipiamas į pagalbą reikala lietuviams tremtiniams ir pabėgėliams Europoje. Mūsų rūpesčiai tremtiniais, esančiais Rusijos tyruose ir kalėjimuose, dėl jų neprieinamumo tarytum atslūgę.

Sovietų valdžia lietuvius iš jų tėvynės į Rusijos užkampius išgrūdo žūti, todėl ji ne tik nesirūpina jų likimu, tačiau dargi trukdo jiems pagalbą iš šalies. Dėl suvaržymų tremtinius, ypač esančius koncentracijos stovyklose, tiesiog neįmanoma pasiekti. Iš kitos pusės, jei ir buvo galimybių apėiti visus sunkumus, spaudoje retai tematėme apie tai informaciją, o kaip tik dėl to labai suvargo patys tremtiniai, daug sugaišo jiems norintys padėti, o daugumas ir visai neprisiruošė prie jiems pagalbos teikimo. Dabar, pasibaigus karui, turėtų pralaisvėti keliai prie tremtinių. Mūsų kompetetingos įstaigos ir organizacijos turėtų per spaudą painformuoti apie galimus padėti nelaimingiesiems. Tai turėtume padaryti, būdami ištikimi artimo meilės įstatymui ir trokšdami išsaugoti mūsų žymiųjų tautiečių gyvybes, o tuo pačiu prisidėti prie to, jog gyvi išlikę tremtiniai vėl galėtų sugrįžti į savo tėvynę ir savo darbais prisidėti prie jos nepriklausomybės atstatymo".

Toliau "Draugas" primena, jog daugelis amerikiečių neturi nė mažiausio supratimo, koks yra ištremtųjų likimas. Tukstančiams amerikiečių, kurie yra išskaitę savo artimųjų pavardes tremtinių sąrašuose, ligi šiol nežinomi jų adresai nei vietos, į kurias jie nutremti. Reta laišku iš tremtinių stovyklų, ir tie patys yra tik iš lengviau gyvenančių. Laiškuose tremtiniams leidžiama labai mažą rašyti, ir tai tik apie save, griaunant gyvenimo sąlygas ir nei žodžiu neprasitarant apie kitus aplinkinėse vietovėse gyvenančius lietuvius tremtinius. Bolševikų cenzura griežta, ir tik vienas kitas nemokšos cenzoriaus neapdairumas kartkartėmis pradengia uždangą nuo šiurpūs nelaimingųjų likimo ir leidžia laišką gavusiems tarp eilučių perskaityti šį tą daugiau, negu galima išskaityti eilutėse. Štai viename laiške tremtinė iš Sibiro rašo, jog ji gyvenanti gerai, "maistas visai geras, neseniai sirgau cinga". "Draugas" aiškina, kad tik cenzoriaus nežinojimas, jog cinga yra liga, kylanti iš bado, vitaminų stokos, bet ne iš gero gyvenimo, kuris piešiamas laiške, kaltas dėl tokios svarbios žinios perdavimo nelaimingosios moters artimiesiems Amerikoje. Pagalba tremtiniams; neturint jų tikslių adresų, yra tiesiog neįmanoma, o jų balsai, pasiekiantys brolius Amerikoje, yra toki retai, jog, pavyzdžiui, apie tokius žymius žmones, kaip buv. prezidentas, ministeriai, agronomai, rašytojai, žurnalistai, amerikiečiai lietuviai daugiau žinių gauna iš kitų tautų tremtinių, esančių Sibire, negu iš jų pačių.

Toliau laikraštis rašo, jog šiandien nėra paslaptis tos kančios ir mirtys, kurios ištinka mūsų brolius ištremime. Badas, įvairios ligos, šaltis ir parazitai yra lygiai toki patys budeliai,

kaip ir jų kankintojai bolševikai. Tik žymesnė pagalba iš šalies gali palengvinti trentiniams jų sunkiąsias dienas, tačiau žmonėms, pasiryžusiems šiam kilniam darbui, reikalingas taip pat didelis apdairumas, jog išmesti pinigai nebūtų veltui padaryta auka, kitaip sakant, jog trentiniams pagalba būtų suteikiama ne įvairiais niekais, bet pačiais reikalingiausiais daiktais. Koki tie yra daiktai, trentiniai niekuomet nėra to parašę, tačiau kiekvienas, pagalvojęs apie sąlygas, kuriose nelaimingieji gyvena, galėtų tai visai gerai suvokti. Laikraštis pažymi, jog be maisto produktų ir šiltų drabužių žiemai kaliniams būtina pasiūsti ir vaistų, ypač vitaminų, preparatų kovai su persalimais ir priemonių parazitams naikinti. Kadangi dažnai žmogus per savo išsiblaškę pamišę siuntiniais įdėti net ir reikalingiausius daiktus, siūloma siuntinių turinį standartizuoti, o taip pat stengtis pasiūsti pačius geriausius kokybės atžvilgiu daiktus, kadangi toki daiktai gali daugiausia naudoti juos gavusiems žmonėms.

Dauguma amerikiečių lietuvių ryšiui su trentiniais, atsiliepusiais iš Sibiro, naudojosi paštu. Laikraštis randa, jog šis ryšis yra netinkamas ir netinkamas. Paštas paprastai priima tik tokius siuntinius, kurie eina gavėjo sąskaiton, t.y. kuriuos pats gavėjas turi išpirkti. "Draugas" mano, jog retas trentinių turi tiek pinigų, jog juos galėtų išmesti brangiai kainuojantiems siuntiniams. Taip pat paštas negarantuoja, jog jam atiduoti siuntiniai tikrai pasieks adresatą. Kitas taip pat netinkamas kelias pasiekti trentinius yra firma American Express Co., esanti Čikagoje /180 N. Michigan Ave., Chicago Ill/, tarpininkaujanti tikrai pinigų persiuntimui. Dolerio kursas Tarybų Sąjungoje yra menkas, ir trentinys, net didžiulę sumą gavęs dolerių, negalės nusipirkti pačių reikalingiausių daiktų. Maža naudoti ir iš firmos Hebrew Sheltering and Immigrant Aid Society/HIAS/, esančios New Yorke /425 Lafayette st., New York 3, N.Y./ ir turinčios savo skyrių Čikagoje. Firma iš siuntėjų priima tik pinigus, paprastai 16-50 dol. sumoje, juos siunčia Teheranan, kur perkami nelaimingiesiems įvairūs reikalingi daiktai ir mažais siuntinėliais persiunčiami į jų stovyklas Sibiro ir kt. Rusijos vietose. Laikraštis nurodo, kad pats geriausias ir tikriausias trentinius pasiekti kelias yra firma World Tourists Inc., /1123 Broadway, New York, N.Y./. Ji priima tik tuos siuntinius, kurie yra visiškai nauji ir pirkti valdinėje krautuovėje. Nuo savęs siuntėjas negali nieko pridėti. Siuntinys gali būti iki 11 svarų. Siuntinys su sąskaita turi būti pristatytas minimai firmai, nurodant siuntėjo ir gavėjo adresus. Firma siuntėjui praneša, kiek kaštuos persiuntimas, ir, tik gavusi iš siuntėjo pinigus, perpauoja siuntinį ir jį paleidžia kelionėn. Paprastai siuntinio pasiuntimo išlaidos-persiuntimas, aukšti sovietų muitai ir kt. - kaštuoja dvigubai ir trigubai brangiau, negu jame esantys daiktai. Per šią firmą nelaimingiesiems galima pasiūsti maisto produktų: sausainių, biskvitų, kakao, pieno ir sriubų miltelių, razinų ir kt. ilgai negendančių dalykų, drabužių ir vaistų.

Amerikiečiai apdairūs ir apsukrūs žmonės, tačiau skylė į tokį uždara pasaulį, koks yra Baltijos-Baltosios jūros, Maskvos-Volgos kanalų ir šimtų parašių statybų paslaptis saugojanti Tarybų Sąjunga, nėra lengva atrasti, o ir toji pati yra tokia menka, jog tik maža pagalba nelaimingiesiems trentiniams yra galima. Vis dėlto ir ši pagalba yra didelis dalykas, už ką jiems dėkingi liks ne tik vieni mūsų nelaimingieji trentiniai.

POLITINIŲ ĮVYKIŲ APŽVALGA

Neramumai Lenkijoje ir Vengrijoje. Rinkiminiai nesklaidumai
Balkanuose

Spalių 17 paskelbtoji žinia apie rusų priemonės Lenkijoje - įvedimą rusų kariuomenės įguly į 17 Lenkijos vaivadijos miestų, kad padėtų Lenkijos vyriausybei kovoti su paplitusiu krašte banditizmu - sukėlė klausimą: kas gi yra tie banditai, su kuriais susidoroti nebegali vietinė policija, bet reikalauja kariuomenės, ir dar svetimos, pagalbos. Paskutinių metų patyrimas parodė, kad diktatoriniai kraštai yra linkę laikyti banditais visus tuos, kurie kovoja prieš jų užmačias, kad ir vadovaudamiesi pačiais kilniausiais tikslais. Tokių epitetų susilaukė vokiečių okupacijos metu ir lietuviai patriotai, kovoję prieš vokiečius už nepriklausomą Lietuvą.

Paslaptis kiek praskleidė Associated Press korespondentas iš Varšuvos savo pranešime, kurio turinys buvo paskelbtas New Yorko radijo spalių 18. Korespondentas pranešė, kad rusų priemonių paskelbinas sutapęs su pasibaigimu termino, skirto Lenkijos krašto armijai /Polska armija krajowa/ pasiduoti. Armija nepasidavusi.

Iš šito pranešimo, jeigu jis yra teisingas, lengva pasidaryti išvadą, kad Lenkijoje turina reikalo ne su kriminaliniais, bet su politiniais "banditais". Reikia manyti, kad Lenkų krašto armija tebekovoja už tuos pačius idealus, dėl kurių kovojo vokiečių okupacijos metu ir dėl kurių ne tik sudėjo didžiules kruvinas aukas poženinėse Varšuvos kovose, bet ir skaudžiai nukentėjo nuo budelio rankos, suguląžiusios 10.000 karininkų Katyno miškelyje. Šitie idealai - nepriklausoma Lenkija. Galima spėti, kad ir dabartinė politinė Lenkijos būklė Lenkų krašto armijos, anksčiau diriguotos iš Londono, nepatenkina. Todėl ji bruzda, nepadeda ginklų ir verčia rusus net griebtis apsaugos priemonių.

Labai panašios savo esmėje yra rusų priemonės, panaudotos Vengrijoje. Čia tą pačią dieną ir tais pačiais motyvais buvo paskelbta išimties būklė. Išimties būklė leidžia laisviau vykdyti kovą su "banditais", kurie, kaip atrodo iš motyvų, naudoja net sprogs-tamąją m. džiagą, bet ji leidžia taip pat susiaurinti piliečių teises. Paskutinės priemonės tuoju griebėsi, pasak londoniskio "News Chronicle", karinis Vengrijos valdytojas rusų marš. Vorosilovas. Jis įsakė visoms penkioms vengrų politinėms partijoms sudaryti businuo-se rinkimuose į parlamentą bendrą kandidatų sąrašą, argumentuodamas, kad sudarymas atskirų kandidatų sąrašų gali sukelti krašte anarchiją ir pilietinį karą. Šis marš. Vorosilovo reikalavimas, jeigu jis bus įvykdytas, paverčia rinkimus nieku kitu, kaip farsu, kurio prisididrėjome Lietuvoje.

Galima manyti, kad griebtis šitos priemonės marš. Vorosilovą privertė beslystas komunistams iš po kojų pagrindas. Per lais-vus rinkimus į Budapešto miesto tarybą įvykusius spalių 7, susiblo-kavę su socialdemokratais komunistai tegavo 103 vietas, tuo tarpu kai konservatyvi smulkiųjų savininkų partija gavo 121 vietą miesto taryboje, sukeldama džiugsmo demonstracijas. Budapešto gatvėse. Rinkimų išdėvos ne tik suteikė aiškių vilčių laimėti rinkimų balsų daugumą smulkiųjų savininkų partijai, bet paskatino socialdemokratų partiją padaryti paraiškima, kad ji eisianti į rinkimus atskiru kandidatų sąrašu. Tai buvo antras smūgis komunistų partijai, kuri negalėjo leisti toliau nusmukti savo prestižui ir todėl sukėlė marš. Vorosilovo priemonės.

"News Chronicle" rašo, kad viltys dėl laisvų rinkimų Vengrijoje tenka palaidoti. Bet ne vien tai - atrodo, reikia palaidoti viltis ir dėl anglosaksų-rusų bendradarbiavimo Vengrijoje. Anglosaksai sutiko pripažinti dabartinę laikinąją Vengrijos vyriausybę tik su sąlyga, kad ji atstatys krašte piliečių laisves ir įvykdys demokratinius rinkimus į parlamentą. Vyriausybė su tuo sutiko ir pasižadėjo. Dabar viskas virto aukštyn kojomis. Matyt, vieno vengrų politinės partijos vado pareiškimas, kad nuoširdūs santykiai su rusais nė kiek neprieštarauja nuoširdiems santykiams su kitais sąjungininkais, Budapešte dar negali būti įvykdytas.

Nėra jokių vilčių susilaukti laisvų rinkimų ir kituose Balkanų kraštuose: Bulgarijoje, Rumunijoje ir Jugoslavijoje. Bulgarija, anglosaksams įsikišus, atidėjo į lapkr.10 jau galutinai paruoštus rinkimus, turėjusius įvykti rugp.26. Tačiau šis tarpas naudojamas ne skirtumams tarp atskirų partijų pažiūrų bei reikalavimų šalinti, bet komunistų pozicijoms stiprinti. Opozicinės partijos pareiškė negalėsiančios dalyvauti rinkimuose, kurie neteikia rinkikams jokios laisvės pareikšti savo nuomonei. Komunistų partijos sekretorius Kolarov žiauriai puola opoziciją, kaltindamas ją ne tik vadinamojo Tėvynės fronto griovimu, bet ir siekimu užsienio intervencijos į Bulgarijos vidaus reikalus. Šiuo metu atrodo, kad ir Bulgarijoje, kaip ir Vengrijoje, tebus vienas kandidatų sąrašas. Ta proga londoniškis "Times" rašo, kad komunistai esą visomis priemonėmis stengiasi sužlugdyti stiprią agrarų partiją, kuri turinti šansų surinkti 70% rinkikų balsų, gi komunistų viltys negaliniškos siekti daugiau kaip 10%.

Rumunijos karaliaus Mykolo rugp.23 padarytskreipimasis į anglosaksus ir rusus su prašymu padėti sudaryti demokratinę vyriausybę neliko iki šiol realizuotas, nes rusai atmetė kišimasi į svetimus vidaus reikalus, taikydami tai, veikiausiai, ne sau, ir pareiškė Rumunijos min.pirma. Grozai pilną pasitikejimą bei pažadėjo jam paramą. Po to viskas nurimo, ir Rumuniją gaubia tyla. Reikia manyti, kad ir čia vyksta panašus procesas kaip ir kituose Balkanų kraštuose būtent, komunistų partijos stiprinimasis bet kuria kaina.

Ir Jugoslavijoje komunistų partija iki šiol neparodė jokio palinkimo grarasti savo pozicijų. Visi opozicijos ir emigrantų tvirtinimai dėl vyriausybės ar jos paruošto rinkimų įstatymo nedemokratiškumo buvo atmesti, apšaukus šiuos reaktorieriais, fašistais ir karo nusikaltėliais. Pačiu gaskutiniu metu marš.Tito ėmė net barskinti ginklais, žadėdamas sukurti naują, didelę, stiprią Jugoslavijos armiją, tarnaujančią "liaudies" interesams ir pasirošusią atsakyti į bet kurią pasikėsimą paliesti "liaudies" teises.

Net ir Austrijoje nevyksta rasti sutarimo. Rusų pastatytoji Dr.Rennerio vyriausybė liko praplėsta; įtraukus į ją visų Austrijos provincijų bei partijų atstovus. Po to 9 asmenų vyriausybėje beliko 2 komunistai. Vyriausybė pasižadėjo įvykdyti laisvus rinkimus ir jau sudarinėja rinkikų sąrašus, kovodama prieš jų falsifikavimą. Dr.Rennerio praplėstąją vyriausybę linksta pripažinti Amerika, Anglija ir Francūzija, bet nieko nesako Rusija. Prisimena pasakėčia apie gulbę, vėžį ir lydi...

"Negyvas taškas" Balkanuose, kurio nenugalėjo užsienių reikalų ministerių taryba Londone ir kuris sudarė svarbiausią pagrindą konferencijai iširti, tebėra nenugalėtas iki šiol ir žada virsti skauduliu. Pasaulyje vyksta įvairios konferencijos, kurių pats svarbiausias klausimas-nuoširdus bendradarbiavimas tarp visų sąjungininkų taikos laikotarpyje-nesulaukia jokio sprendimo. Spalių 18 spaudos konferencijoje prez.Trumanas pareiškė, kad šis klausimas nesąs užmirštas, bet ir jis pažymėjo, kad jo, Attlee ir Stalino susitikimas nenumatomas.

ДЕЛО

тов. Шештукене

Марияны Чонойны
